

**Univerzita Palackého v Olomouci
Právnická fakulta**

Pavλίna Michalčíková

Precedenční právo v České republice a Velké Británii

Diplomová práce

Olomouc 2014

Čestné prohlášení

Prohlašuji, že jsem diplomovou práci na téma „*Precedenční právo v České republice a Velké Británii*“ vypracovala samostatně a citovala jsem všechny použité zdroje.

V Olomouci dne 10. 10. 2014

Pavλίna Michalčíková

Poděkování

Ráda bych na tomto místě poděkovala vedoucímu své diplomové práce panu JUDr. Petru Osinovi, Ph.D. za odborné vedení, pomoc, cenné rady a vstřícný přístup při zpracování.

Obsah

Úvod	6
1 Precedent jako pramen práva	8
1.1 Pramen práva	8
1.1.1 Formální prameny práva	8
1.1.2 Materiální prameny práva	9
1.1.3 Gnozeologické prameny práva	9
1.2 Historický exkurz	9
1.3 Precedent jako pramen práva v České republice	11
1.4 Precedent jako pramen práva ve Velké Británii	11
2 Role soudních rozhodnutí v českém právu	13
2.1 Normativita, více stupňů závaznosti	14
2.1.1 Formální závaznost	15
2.1.2 Normativní síla (nikoli formálně závazné, ale „mající sílu“)	15
2.1.3 Podpůrná síla (absentující formální závaznost i normativní sílu)	16
2.1.4 Ilustrativní, příkladná nebo jiná hodnota	16
2.2 Druhy závaznosti, kterými mohou být nadány rozhodnutí soudů v České republice	17
2.2.1 Nález Ústavního soudu ČR o zrušení zákona, jiného právního předpisu nebo jeho jednotlivých ustanovení	17
2.2.2 Závaznost soudního rozhodnutí v konkrétní věci	17
2.2.3 Precedenční závaznost	18
2.3 Judikatura nejvyšších soudů České republiky	18
2.3.1 Judikatura Ústavního soudu ČR	20
2.3.2 Judikatura Nejvyššího správního soudu ČR	21
2.3.3 Judikatura Nejvyššího soudu ČR	23
2.4 Pojem ustálené judikatury a možnosti odklonů	23
2.5 Shrnutí	25
3 Precedent jako stylový pramen anglického práva	26
3.1 Angloamerická právní kultura	26
3.2 Common law	26
3.2.1 Writ	28
3.2.2 Stare decisis	29
3.3 Equity	29

3.4	Prameny anglického práva	30
3.5	Precedent	31
3.5.1	Hierarchie soudů	32
3.5.2	Ratio decidendi, obiter dictum	34
3.5.3	Binding precedent	35
3.5.4	Distinguishing, overruling, reversing	36
3.6	Shrnutí	37
4	Vztah precedenčního a zákonného práva	38
4.1	Vztah precedenčního a zákonného práva v České republice – současné názory	38
4.2	Vztah precedenčního a zákonného práva ve Velké Británii	39
4.3	Vztah typicky zákonného práva České republiky a typicky precedenčního práva Velké Británie, odlišnosti těchto systémů a jejich důvody	41
4.4	Evropský kontext	42
4.4.1	Vztah evropského práva k vnitrostátnímu právu členských států, zásady vnitrostátní aplikace práva Evropské unie	43
4.4.2	Judikatura Soudního dvora Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva	45
4.5	Shrnutí	46
	Závěr	47
	Seznam použitých zdrojů	49
	Shrnutí/Abstract	55
	Klíčová slova/Key Words	56
	Příloha	57

Úvod

Ve své diplomové práci na téma „Precedenční právo v České republice a Velké Británii“ se budu zabývat problematikou precedentu, rolí soudních rozhodnutí v právních systémech těchto zemí, jeho závazností, právními účinky, právním vývojem tohoto institutu a jeho postavením v hierarchii právních pramenů obou zemí.

Cílem mé práce bude zejména vymežit tento institut a zhodnotit jeho úlohu v obou právních systémech, vymežit vztah precedenčního práva k právu psanému a zjistit specifika, podobnosti a odlišnosti precedentu v České republice a ve Velké Británii navzájem. Za úlohu si kladu také zhodnotit v čem jsou tyto právní systémy, co se týče precedenčního práva, odlišné, co mají společného, zda se jedná o dva uzavřené nepropustné světy, nebo zda si mají oba systémy navzájem co nabídnout.

Vzhledem ke globalizaci a přibližování kultur, zejména pak v evropském kontextu, dochází také ke stále většímu přibližování kultur právních a k jejich vzájemnému prolínání. Česká republika jako typický zástupce kontinentální právní kultury a Velká Británie jako původní a nejcharakterističtější zástupce angloamerické právní kultury stojí, mimo jiné, každá na odlišné hierarchii pramenů práva. Nicméně v obou systémech dochází k právnímu vývoji a postupným změnám. Ve Velké Británii nabývá na významu zákon, jakožto psaný pramen práva a v České republice naopak roste význam role judikatury a objevují se nové názory na postavení precedentu v našem právním prostředí. Proto si myslím, že se jedná o téma aktuální a zajímavé, což mne také vedlo k jeho výběru jako tématu mé diplomové práce.

Abych dostála stanoveným cílům této diplomové práce, budu při zpracování tématu volit zejména metodu analýzy a metodu abstrakce pro vymezení precedentu a jeho fungování v daném právním prostředí, a následně metodu komparace pro zjištění jejich podobností a odlišností. Závěry se vždy pokusím shrnout a podložit příslušnou judikaturou a právními názory.

Stěžejními prameny této diplomové práce jsou zejména publikace Zdeňka Kühna, Michala Bobka a Radima Polčáka *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*, sborník *Interpreting Precedents. A Comparative Study*, zejména příspěvek Aleksandra Peczenika *The Binding Force of Precedent*, publikace pojednávající o teorii práva a další monografie jak v českém, tak anglickém jazyce. Významnými prameny jsou dále články publikované v odborných právnických časopisech, zejména Zdeňka Kühna, Viktora Knappa, Terezy Smejkalové atd., a v neposlední řadě také česká, anglická a evropská judikatura.

Dosavadní zpracování tématu je značně fragmentární. Práce se většinou věnují jen určitým aspektům a konkrétním otázkám, což dává prostor pro komplexnější přehled, který se v této práci pokusím nabídnout.

Práce je rozdělena do čtyř kapitol, které se následně dělí na podkapitoly. První kapitola se věnuje pojednání o precedentu jako o prameni práva, poskytuje teoretický základ práce a nastiňuje historický vývoj precedentu. Druhá kapitola je věnována roli soudních rozhodnutí v českém právu, stupňům závaznosti judikatury a také pojmu ustálené judikatury možnosti odklonů. Třetí kapitola se zabývá precedentem jako stýlotvorným pramenem anglického práva, tedy pojmy common law, equity, doktrínou stare decisis, hierarchií a fungováním anglických soudů a také samotným precedentem jako stěžejním pramenem a jeho součástmi. Poslední, čtvrtá kapitola se zabývá vztahem zákonného a precedenčního práva. Nejprve se věnuje tomuto vztahu v České republice, poté ve Velké Británii a nakonec obou systémů navzájem a poskytne jejich základní odlišnosti a důvody těchto odlišností. Pro úplnost je v této kapitole vyhrazen také prostor pro zařazení problematiky do evropského kontextu.

1 Precedent jako pramen práva

Na úvod diplomové práce věnované precedenčnímu právu považuji za více než vhodné definovat precedent jako pramen práva, a to jak obecně, tak přehledově v českém právním systému i v anglickém právním systému.

*„Právní precedens je individuální akt soudního nebo správního orgánu, kterým se poprvé řeší právem dosud neupravený společenský vztah.“*¹ Samotné slovo precedent pochází z francouzského *précédent*, což v překladu znamená předcházející, předešlý.

Precedent má v obou světových právních kulturách, tedy kontinentálním právním systému a angloamerickém právním systému, odlišné postavení. Dle slov profesora Viktora Knappa: *„Jedním ze základních rozdílů „práva kontinentálního“ a Common Law je, jak známo, neotřesitelná víra „kontinentálního“ zákonodárce v to, že základním a obecným pramenem práva je lex skripta, tj. zákon vyjádřený náležitou zákonodárnou formou, a stejně neotřesitelná víra právníka z oblasti Common Law, že základním pramenem práva je soudcovské rozhodování (judge made law).“*² K tomu zároveň dodává, že není bez povšimnutí, že primát psaného práva se vyvinul právě v zemích, jejichž právo vznikalo na podkladě římského práva, tedy typicky judge made law práva, a naopak v zemích, kde je současným stěžejním pramenem práva precedent, byl vliv římského práva téměř nicotný.³

1.1 Pramen práva

Pojem pramen práva můžeme chápat třemi způsoby. Zaprvé jako vnější formu právních norem, zadruhé jako zdroj obsahu právních norem a zatřetí jako zdroj poznání práva.⁴

1.1.1 Formální prameny práva

Prameny práva ve formálním smyslu chápeme jako zdroje, jejichž prostřednictvím právo a jeho obsah poznáváme. Jde o jednotlivé vnější formy, v nichž se právo může vyskytovat a které nám určují závazná pravidla chování.

Nejčastěji se vyskytujícími formálními prameny jsou zejména:

- normativní právní akty
- normativní smlouvy

---

¹ OSINA, Petr. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 40.

² KNAPP, Viktor. Soudcovská tvorba práva v socialistických zemích. *Právník*, 1969, roč. 108, č. 2, s. 81.

³ Tamtéž.

⁴ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 69.

- precedenty a judikatura
- právní obyčeje
- právní principy
- právní věda

1.1.2 Materiální prameny práva

Materiálními prameny práva rozumíme skutečnosti, které jsou příčinou normativní úpravy společenských vztahů. Jsou to zdroje, které determinují obsah právních norem. Mohou jimi být hospodářské či politické poměry, tradice, zvyklosti, kulturní, ekonomická či technologická vyspělost, historické okolnosti, náboženské aspekty, ale i nahodilé události, jakými jsou například přírodní katastrofy.⁵

1.1.3 Gnozeologické prameny práva

Jedná se o širší pojem či pojetí než v případě formálního pramene práva. Pramenem práva z gnozeologického hlediska je vše, co o právu svědčí, tedy veškeré informace o právu a jeho společenském působení. Zdrojem poznání jsou tak nejen normativní právní akty, normativní smlouvy, precedenty, ale také individuální právní akty, právní literatura apod.⁶

1.2 Historický exkurz

Před velkými kodifikacemi práva z přelomu 18. a 19. století měla soudcovská tvorba práva velký význam. Právo bylo aplikováno na základě obyčejů a principů, a ačkoli neexistovala žádná zvláštní teoretická doktrína používání precedentů, soudce považoval za přirozené předchozí rozhodnutí následovat. Takovéto používání precedentů platilo shodně jak v kontinentálním systému práva, tak v Anglii, a to až do 19. století, kdy došlo k významným změnám v obou systémech. V průběhu 18., a zejména 19. století, došlo v kontinentální Evropě k přijetí tzv. velkých právních kodifikací, které kladou právní předpis za jediný a výlučný pramen práva. V roce 1974 tak učinil pruský kodex zemského práva vyžadující přísný a doslovný výklad zákona neumožňující jakékoli odchýlení se od něj. V roce 1804 tak učinil také francouzský Code Civil, který vyloučil normativní působení soudních rozhodnutí, a v případě nejasností se soudce musel pro výklad zákona obracet na zákonodárce, což bylo projevem důkladné dělby moci. Tento zákaz interpretace práva soudy nepřetrval ve Francii pro svou nepraktičnost příliš dlouho, stejně tak obdobný model v rakouské monarchii

⁵ HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 247 - 248.

⁶ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 69.

v 90. letech 19. století. ABGB, rakouský Všeobecný zákoník občanský z roku 1811, již umožňoval soudcům interpretaci zákona. Šlo však o pouhé nalézání práva, nikoli jeho tvorbu v pravém slova smyslu a tento výklad nenabýval normativního působení, tj. moci zákona.⁷

V Anglii probíhal vývoj precedentu zpočátku podobným způsobem. Právníci se před soudem odvolávali na předchozí rozhodnutí tzv. královských soudů. I zde se tedy projevovala přirozená tendence rozhodovat podobné případy *a similibus ad similia*, tedy analogicky. Precedent jako pramen anglického práva prošel dlouhým vývojem, a to od prvotních zápisů soudních rozhodnutí, tzv. Plea Rolls⁸, přes zápisy v Year Books⁹ a Abridgements¹⁰, až po tzv. Reports¹¹, jejichž soukromé sbírky navázaly na ročenky po ukončení jejich vydávání až do roku 1865. Tento rok představoval pro precedent v Anglii důležitý mezník. Postupně se k vydávání nejdůležitějších rozhodnutí připojily také samotné soudy, a to ke konci 18. století také v tištěné podobě.¹²

„Dlouholetá tradice podávání zpráv o precedentních případech dostala moderní podobu v 19. století, kdy došlo nejprve k rozvinutí systému tzv. autorizovaných reportérů u nejvyšších soudů jak common law, tak ekvity, doplněné po roce 1812 i autorizovanými zprávami o rozhodování Sněmovny lordů.“¹³

Těmto autorizovaným reportům však začaly konkurovat noviny a časopisy vydávající vlastní zprávy a bylo tedy více než nutné v rámci právní jistoty najít pro tuto situaci řešení, kterým se stalo vydávání jednotné série zpráv, tzv. Law reports. Tyto série byly vydávány od roku 1865 speciální komisí.¹⁴

Již v průběhu 16. a 17. století se vyvíjela doktrína *stare decisis*, v překladu „zůstávej u rozhodnutého“. Završena však byla v roce 1989 rozhodnutím Sněmovny lordů, ve kterém vyhlásila závaznost svých rozhodnutí pro sebe samu a dotvořila tak klasickou podobu precedentu jako nejdůležitějšího a charakteristického pramene anglického práva.¹⁵

---

⁷ KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 1 - 3.

⁸ Svitky žalob – zápisy rozhodnutých případů obsahující jeho popis a rozsudek soudu od roku 1194 do počátku 20. století.

⁹ Ročenky – neoficiální záznamy žalob, procesu a soudních rozhodnutí sloužící praxi a výuce. Pravidelně byly vydávány od roku 1292 s určitými modifikacemi až do roku 1679.

¹⁰ Byly sestavovány z ročenek pro větší přehled a orientaci.

¹¹ Zprávy o významných individuálních případech zpracovávané právníky. Soukromé sbírky těchto zpráv navázaly na ročenky.

¹² KUKLÍK, Jan. *Poodhalené tváře anglického práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 99 - 114.

¹³ Tamtéž, s. 115.

¹⁴ Incorporated Council for Law Reporting.

¹⁵ KUKLÍK, Jan. *Poodhalené tváře anglického práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 115, s. 122.

shodně: OSINA, Petr. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 174.

1.3 Precedent jako pramen práva v České republice

Na tomto místě bych se chtěla zmínit o roli precedentu jako pramenu práva v České republice, a to pouze v jeho základních rysech, protože hlouběji se touto problematikou, konkrétně již rolí soudních rozhodnutí v českém právu, budu zabývat v druhé kapitole své práce.

Rozhodnutí soudu v České republice, potažmo v kontinentálním systému práva, postrádá sílu obecně závazného pramene práva. Soud právo interpretuje, vykládá a vyplňuje mezery, které se v psaném právu přirozeně vyskytují, neboť nikdy není možné psanou materií obsáhnout veškeré možné vyskytnuvší se situace. „*Soud zde netvoří právo, pouze je vykládá při jeho aplikaci.*“¹⁶ Takový výklad pak působí na základě zásady *ius facit inter partes* pouze mezi stranami daného konkrétního případu a potvrzuje tak pouze omezenou, nikoli však obecnou závaznost soudního rozhodnutí.¹⁷

Nicméně i přes tuto obecnou nezávaznost má judikatura, zvláště pak rozhodnutí soudů vyšších instancí, má důležitý význam a vliv na budoucí rozhodování. Jsou-li některá rozhodnutí publikována v oficiálních sbírkách, jako je tomu v České republice ve Sbírce soudních rozhodnutí a stanovisek, působí pak v praxi tak, jako by se o pramen práva jednalo.^{18 19}

Slovy Nejvyššího soudu: „...nelze ztráct ze zřetele, že došlo-li v soudní rozhodovací praxi při řešení určité materie k judikatornímu ustálení právního názoru, je z povahy věci nezbytné, aby soudy nižších stupňů tento judikatorní posun ve své rozhodovací praxi reflektovaly...“²⁰

Obecné formální závaznosti pak v České republice požívají rozhodnutí Ústavního soudu o zrušení právního předpisu nebo jeho ustanovení. Ústavní soud tímto naplňuje svou roli tzv. *negativního zákonodárce*.

1.4 Precedent jako pramen práva ve Velké Británii

Soudní precedent je naopak základním pramenem anglického práva. Je pro tento právní systém pramenem nikoli jediným, nýbrž však pramenem typickým, stylotvorným. Precedenční systém je založen na doktríně „*zůstávej u rozhodnutého*“, a tedy rozhodnutí soudů vyšších instancí, které jsou oprávněny vydávat precedenty, nabývají normativní síly

¹⁶ BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1997, s. 45.

¹⁷ KNAPP, Viktor. Soudcovská tvorba práva v socialistických zemích. *Právník*, 1969, roč. 108, č. 2, s. 83.

¹⁸ BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1997, s. 45 - 46.

¹⁹ OSINA, Petr. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 40 - 42.

²⁰ Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 2009, sp. zn. 30 Cdo 2811/2007.

a stávají se tak závaznými pro analogické případy v budoucnu. Stávají se pramenem práva jak pro samotný soud, který rozhodnutí vydal, tak pro všechny soudy jemu podřízené.²¹

Není tomu však bez výjimky vždy. Precedenty se ve Velké Británii dělí do několika kategorií z hlediska jejich síly, a tedy povinnosti se jimi řídit, a dále musí splňovat určité předpoklady.

Z hlediska povinnosti řídit se precedenty v budoucích případech dělíme precedenty do tří kategorií. První je *precedent závazný*, který má příslušný soud povinnost respektovat vždy, dále *precedent přesvědčivý*, kterým by se soud řídit měl, nebo řídit může, a konečně *precedent příkladný*, který se může pro soud stát inspirací nebo vzorem při rozhodování jeho samotného.²²

Jak jsem zmínila výše, je povinnost řídit se precedentním rozhodnutím a míra této povinnosti založena splněním několika podmínek. První z nich je podmínka *relevantnosti* rozhodnutí precedentního soudu²³ k rozhodnutí vydávanému soudem později. Dalším předpokladem je, že takové rozhodnutí vydal *soud, který je v rámci hierarchie soudů oprávněn vydávat rozhodnutí s normativní silou*. Posledním předpokladem nebo spíše otázkou je, která *část rozhodnutí* soudu je *závazná*. Těmito předpoklady se budu blíže zabývat ve třetí kapitole této práce.²⁴

---

²¹ OSINA, Petr. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 174 - 175.

²² KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 15 - 16.

²³ Precedentní soud je soud, který vydal dřívější rozsudek.

²⁴ KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 16 - 17.

2 Role soudních rozhodnutí v českém právu

Judikatura, tedy rozhodovací činnost soudů, obecně nepožívá v českém právním systému roli závazného pramene práva. Jak vyplývá z ust. čl. 95 Ústavy České republiky, je soudce při svém rozhodování vázán pouze zákonem a mezinárodní smlouvou, která je součástí právního řádu²⁵, což je zárukou nestrannosti a nezávislosti soudní moci. Zajisté není pochyb o tom, že judikatura není v České republice opomíjena a ani v minulosti přehlížena nebyla.²⁶ Teorie i právní praxe se o ni opírá dnes a denně, nicméně formální závaznost je stále všeobecně spíše popírána. „*Podstatný rozdíl od judge made law je (...) ten, že soudcovská tvorba práva se (...) uplatňuje de facto a nikoli de iure a že se uplatňuje, a to je patrně nejdůležitější rozdíl, vždy v souvislosti s právem psaným.*“²⁷ Stále více se však začínají objevovat názory, zejména v právní teorii, které se od tohoto všeobecného dogmatu odchyľují a mění pohled na judikaturu a na její normativitu v kontinentálním, tedy i v českém, právním systému.

Judikatura hraje i v českém právním prostředí důležitou roli. Ve stejném duchu se ve svých rozhodnutích čteně vyjadřuje i Ústavní soud, který dokonce, poněkud přelomově, konstatoval, že odchýlení se obecných soudů od ustálené rozhodovací praxe, zejména té, která je již vyložena Nejvyšším soudem²⁸ „*jako orgánem k sjednocování rozhodovací praxe výslovně povoláním*“²⁹ bez dostatečné argumentace a zřetelných důvodů, pro které by bylo možno se od takové rozhodovací praxe odchýlit, může mít „*rysy jurisdikční libovůle.*“³⁰

Dále opakovaně Ústavní soud konstatoval, že k základním principům právního státu patří právní jistota, jíž jsou vlastní *princip předvídatelnosti* práva a *princip legitimního očekávání*. Tyto principy vyjadřují, že právo by mělo být ustáleným systémem, kterému lidé mohou důvěřovat a spoléhat se na to, že k němu bude přistupováno ve stejných případech stejně, zejména pak, že soudy a jiné orgány veřejné moci nebudou rozhodovat a vykládat právo odlišně či překvapivě, a tím naplňovat jejich důvěru v právo a právní řád. „*Principu*

²⁵ Vyhlášená mezinárodní smlouva, k jejichž ratifikaci dal Parlament souhlas a jimiž je Česká republika vázána.

²⁶ Pro ilustraci lze, použít článek akademika Viktora Knappa z roku 1969, ve kterém demonstruje, jak judikatura, bez změny dikce zákona, změnila faktickou aplikaci práva, a to konkrétně (mimo jiné zde uvedené příklady) na ustanovení § 453 odst. 2 o věci skryté a opuštěné zákona č. 40/1964 Sb., občanského zákoníku, ve kterém nebylo zcela jasné, ke které z těchto věcí se váže dovětek „jejichž vlastníci není znám“. Nejdříve judikatura tento dovětek vztáhla jak na věci skryté, tak na věci opuštěné. Později se však přiklonila k názoru, že se dovětek vztahuje pouze na věci skryté. V obou případech však změna judikatury, dle slov akademika Knappa, „*zřetelně působila precedenčně*“. KNAPP, Viktor. Soudcovská tvorba práva v socialistických zemích. *Právník*, 1969, roč. 108, č. 2, s. 88 - 89.

²⁷ Tamtéž, s. 91.

²⁸ Zde uveden Nejvyšší soud, ale stejná situace platí pro všechny nejvyšší soudní instance v České republice.

²⁹ Nález Ústavního soudu ze dne 25. listopadu 1999, sp. zn. III. ÚS 470/97.

³⁰ Tamtéž.

právního státu tak je imanentní princip předvídatelnosti práva a zákaz výkonu libovůle orgány veřejné moci.³¹ Právo v určitém právním systému musí vykazovat jistá formální pravidla, aby naplňovalo požadavky právního státu. Tato pravidla jsou v právní teorii nazývána formálními hodnotami práva. Tyto hodnoty neurčují obsah právních norem, „...mají však právu zajistit samotnou existenci a dále akceptaci a aplikovatelnost...“³². Mezi tyto hodnoty patří mimo jiné zejména princip předvídatelnosti.³³ „Soudy, stejně jako i další orgány veřejné moci, jsou povinny přispívat interpretací a aplikací práva k právní jistotě osob, a tím k naplnění jejich legitimních očekávání. Podzákonné předpisy...je soudce povinen vykládat...tak, aby...nebylo porušeno legitimní očekávání osoby spočívající v tom, že jí bude přiznáno právo...zákonem zaručené“³⁴ Shodně se Ústavní soud vyjadřuje také v nálezu III. ÚS 252/04, kde konstatuje, že již provedená interpretace by měla být „...východiskem pro rozhodování následujících případů stejného druhu, a to z pohledu postulátů právní jistoty, předvídatelnosti práva, ochrany oprávněné důvěry v právo (oprávněného legitimního očekávání)...“³⁵.

Dle slov Polčáka je právo vytvářené soudy „relevantním pramenem... též v kontinentální Evropě, Českou republiku nevyjímaje“³⁶. Rozdíl pak mezi angloamerickým a kontinentálním systémem shledává v rozsahu, ve kterém se soudce může v tom či onom právním systému pohybovat, v postupech při jeho tvorbě, způsobech aplikace a publikaci takového práva.³⁷

2.1 Normativita, více stupňů závaznosti

Teorie často tíhne k poněkud jednoduchému a povrchnímu řešení, že rozhodnutí soudu v kontinentálním, a tedy i v českém právním systému, je buď formálně závazné, anebo není závazné vůbec. Takové řešení však, domnívám se, neodpovídá realitě a již mnoho právníků a právních teoretiků se k otázce závaznosti precedentu vyjadřuje jako k projevu určitého kontinua hodnot, které zahrnuje více než jen tyto dva stupně závaznosti.³⁸

---

³¹ Nález Ústavního soudu ze dne 3. června 2009, sp. zn. I. ÚS 420/09.

³² Tamtéž.

³³ Tamtéž.

³⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 11. ledna 2008, sp. zn. IV. ÚS 814/06.

³⁵ Nález Ústavního soudu ze dne 25. ledna 2005, sp. zn. III. ÚS 252/04.

³⁶ HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 259 - 260.

³⁷ Tamtéž.

³⁸ Např. Aleksander Peczenik, Ralf Dreier, Robert Alexy, Zdeněk Kühn či Tereza Smejkalová.

Zřejmě nejkompaktnější a nejpoužívanější stupnicí je právě stupnice Aleksandra Peczenika publikovaná v jeho práci *The Binding Force of Precedent*³⁹, kterou bych zde ráda nastínila a pokusila se ji aplikovat na české právní prostředí.

2.1.1 Formální závaznost

Prvním stupněm závaznosti je formální závaznost. Rozhodnutí, které nerespektuje takto závazný precedent, je protiprávní a zakládá odvolací důvod vedoucí ke zrušení takového rozhodnutí. V rámci takto závazných precedentů se dále rozlišují:

- Precedenty, které nemohou být předmětem tzv. *overruling*⁴⁰, a těmi jsou zaprvé striktně závazné precedenty, které musí být aplikovány vždy, a zadruhé takové precedenty, které musí být použity vždy, pokud se neaplikuje výjimka.
- Precedenty, které mohou být předmětem *overruling* či jiné modifikace, a to buď s výjimkami, nebo bez výjimek.

Takto popsané formální závaznosti požívá v českém právním řádu výrok nálezu Ústavního soudu, kterým se ruší právní předpis, dále pak kasační rozhodnutí soudu vyššího stupně pro další řízení v téže věci a v neposlední řadě je rozhodnutí závazné vždy pro účastníky řízení. Podrobněji níže.

2.1.2 Normativní síla (nikoli formálně závazné, ale „mající sílu“)

Rozhodnutí, které nerespektuje precedent mající normativní sílu, může být (i když je vydáno v souladu se zákonem) předmětem kritiky, případně také změny či dokonce zrušení. Peczenik opět dělí tyto precedenty, přesněji řečeno jejich sílu, do dvou kategorií:

- Podmíněná normativní síla precedentu, která znamená, že by měl být precedent aplikován, není-li stanovena výjimka.
- Normativní síla, která je předmětem poměrování.⁴¹ Ta vyjadřuje, že precedent by měl být aplikován, nejsou-li zde důvody převažující ve prospěch rozhodnutí jiného.

*„Normativní síla znamená takovou váhu dřívějšího rozhodnutí, která pokud se s ním soudce náležitým způsobem v odůvodnění nevypořádá, může zakládat odvolací důvod.“*⁴²

---

³⁹ PECZENIK, Aleksander. *The Binding Force of Precedent*. In MacCORMICK, D. Neil, SUMMERS, S. Robert (eds). *Interpreting Precedents. A Comparative Study*. Dartmouth: Aldeshot, 1997, s. 463.

⁴⁰ Odchýlení se od precedentu, překonání rozhodnutí.

⁴¹ V angličtině Peczenik používá poněkud výstižnější pojmy *defeasible force* a *outweighable force*. Český překlad v této práci je převzat z knihy Zdeňka Kühna – *Aplikace práva ve složitých případech. K úloze právních principů v judikatuře*. Praha: Karolinum, 2002, s. 274 - 275.

Normativní síly, konkrétně tedy té, která je předmětem poměrování, požívá judikatura českých soudů, zejména pak ustálená judikatura⁴³ soudů vyšších. V praxi vypadá situace tak, že soudce při rozhodování vždy musí brát v potaz relevantní judikaturu a náležitě se s ní vypořádat, případně reflektovat ve skutkově si podobných případech. Odchýlit se od ní může pouze v případě, shledá-li pro takové odchýlení opodstatněné důvody (například změny společenských poměrů), a ty ve vlastním rozhodnutí náležitě a důkladně vysvětlit. V opačném případě je povinen již vyslovený právní názor v rozhodnutí použít.⁴⁴

Polčák hovoří o tzv. argumentační závaznosti judikatury, která se názvem shoduje více s následující kategorií podpůrné síly, obsahově však, dle mého názoru, odpovídá normativní síle, neboť judikaturu prohlašuje za závaznou, a tuto závaznost podmiňuje aplikační a argumentační kvalitou a odpovídající publikací.⁴⁵

2.1.3 Podpůrná síla (absentující formální závaznost i normativní sílu)

Rozhodnutí, kterému chybí taková podpůrná argumentační síla, není protiprávní, není ani důvodem pro jeho změnu nebo zrušení. Precedent však může rozhodnutí dodat kvalitu toho, že je učiněno v souladu s předchozí rozhodovací praxí, harmonizovaným právním názorem, dodat mu podpůrnou sílu, a zvýšit tak váhu, hodnotu takového rozhodnutí.

Z již výše uvedeného, zejména pak z nálezů Ústavního soudu, vyplývá, že judikatura v České republice bez pochyb má mimo normativní síly, která je předmětem poměrování, i zde popsanou podpůrnou hodnotu. Předchozích rozhodnutí se dovolávají jednak účastníci řízení v soudním procesu, jednak jimi argumentuje soud ve svém rozhodnutí, často jejich přímou citací a odkazy na ně. Rozhodnutí, které je učiněno v souladu s předchozí rozhodovací praxí a je podpořeno takovou argumentací, posiluje principy předvídatelnosti a legitimního očekávání.

2.1.4 Ilustrativní, příkladná nebo jiná hodnota

Použití precedentů jako příkladů je, a nic tomu nebrání, běžnou praxí i v kontinentálních právních systémech, které závaznost precedentu v jakékoli podobě odmítají. Vzhledem k tomu, že se přikláním k názoru, že judikatura v České republice požívá

---

⁴² SMEJKALOVÁ, Tereza. K otázce normativity judikatury v České republice. In NECKÁŘ, Jan a kol. (eds). *Dny práva – 2008 – Days of Law*. Brno: Tribun EU, 2008, s. 1305.

⁴³ Pojem ustálené judikatury a možnosti odklonů bude předmětem samostatné podkapitoly této diplomové práce.

⁴⁴ Nález Ústavního soudu ze dne 2. dubna 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05. Shodně nález Ústavního soudu ze dne 25. ledna 2005, sp. zn. III. ÚS 252/04. Shodně KÜHN, Zdeněk. Role judikatury v České republice a její proměna v průběhu posledních patnácti let. *Jurisprudence*, 2006, roč. 15, č. 2, s. 52.

⁴⁵ HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 261.

normativní síly, která je předmětem poměrování, nepovažuji za potřebné se k ilustrativní hodnotě judikatury v českém právu dále vyjadřovat.

2.2 Druhy závaznosti, kterými mohou být nadány rozhodnutí soudů v České republice

Po obecném rozdělení stupňů závaznosti precedentu si nyní rozebereme jednotlivé druhy závaznosti české judikatury.

2.2.1 Nález Ústavního soudu ČR o zrušení zákona, jiného právního předpisu nebo jeho jednotlivých ustanovení

Na základě ust. čl. 87 odst. 1 Ústavy je Ústavní soud oprávněn rozhodovat o zrušení právního předpisu nebo jeho části⁴⁶ v případě, že je shledá v rozporu s ústavním pořádkem, a to s účinky *ex nunc*. V souvislosti s touto pravomocí se o činnosti Ústavního soudu hovoří jako o tzv. *negativní tvorbě práva* a o Ústavním soudu samotném jako o *negativním zákonodárci*, neboť výrok takového nálezu je obecně závazný, působí jako obecná derogační klauzule a je potřeba jej považovat za formální pramen práva.⁴⁷ Tím Ústavní soud poměrně podstatným způsobem zasahuje do tzv. tripartice moci, kdy určitým, specifickým způsobem přebírá roli zákonodárského sboru.⁴⁸

2.2.2 Závaznost soudního rozhodnutí v konkrétní věci

V případě rozhodování v individuální kauze vykazuje soudní rozhodnutí závaznost dvojího typu. Prvním typem je *závaznost jako vlastnost právní moci rozhodnutí* a druhým typem je *závaznost kasačního rozhodnutí pro další řízení v téže věci*.⁴⁹

Závaznost jako vlastnost právní moci rozhodnutí znamená „*stav, kdy ohledně předmětu, jehož se rozhodnutí týká (objektivní meze závaznosti), a ohledně osob, k nimž se vztahuje (subjektivní meze závaznosti), je třeba se rozhodnutím řídit...*“⁵⁰. Závazný je pouze výrok rozhodnutí a působí *inter partes*. Zakládá tedy účinky pouze jeho adresátům. Prolomit závaznost jako vlastnost právní moci rozhodnutí lze v rámci zejména mimořádných

⁴⁶ Jednotlivě rozhodování o zrušení zákonů nebo jejich jednotlivých ustanovení, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem, a jiných právních předpisů, jsou-li v rozporu s ústavním pořádkem nebo zákonem.

⁴⁷ HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 283. KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 35.

⁴⁸ KNAPP, Viktor. Zákonodárská moc Ústavního soudu. *Právník*, 1993, roč. 132, č. 2, s. 101 - 102.

⁴⁹ KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 35 - 36.

⁵⁰ WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, s. 288.

opravných prostředků, popřípadě na základě klauzule *rebus sic stantibus*, tedy klauzule nezměněných poměrů, která váže trvání rozhodnutí na to, že se nezmění okolnosti, na jejichž základě bylo takto rozhodnuto.⁵¹

Druhý typ závaznosti vychází z kasačního principu (typu) opravného řízení. „*Kasační princip (kasační systém) je specifickým principem opravného řízení, kdy opravný orgán při zjištění nesprávnosti napadeného rozhodnutí je zruší a věc vrátí (přikáže) k novému projednání a rozhodnutí prvoinstančnímu orgánu.*“⁵² Tento prvoinstanční orgán je pak v novém řízení vázán právním názorem opravného orgánu.⁵³ Oproti závaznosti rozhodnutí jako vlastnosti právní moci se zde vázanost vztahuje na interpretaci jako takovou, nikoli jen na výrok rozhodnutí. Taková závaznost může být prolomena pouze ve výjimečných případech. Jedná se zejména o situaci, kdy se natolik změní skutkový stav věci, že bude nutně vést k jinému rozhodnutí, než jaké předpokládá právní názor soudu vyšší instance. Dále pak v případě změny či zrušení právního předpisu, na němž bylo rozhodnutí původně založeno, a jeho aplikace tak již není možná, případně pak také při podstatné změně judikatury na vrcholné úrovni, tedy judikatury Ústavního soudu, Evropského soudu pro lidská práva, Evropského soudního dvora, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu.⁵⁴

2.2.3 Precedenční závaznost

Oproti předchozímu typu závaznosti je pro precedenční závaznost typické, že se její účinky nevztahují jen ke konkrétní věci a konkrétním adresátům případu, nýbrž její účinky mají obecný dopad na neurčité množství v budoucnu vzniklých skutkově si podobných věcí, a rozhodnutí tak přesahuje onu konkrétní kauzu. Závazná je pouze ta část rozhodnutí, ve které je vyjádřeno určité pravidlo, princip či interpretace, které může v budoucnu rozhodující soud zobecnit a aplikovat. Tato závaznost může mít různý stupeň intenzity, jak bylo popsáno výše v Peczenikově stupnici závaznosti.⁵⁵

2.3 Judikatura nejvyšších soudů České republiky

⁵¹ KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 36 - 37.

⁵² HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

⁵³ Příkladem zde může být ustanovení § 110 odst. 4 soudního řádu správního, kde je stanoveno, že pokud Nejvyšší správní soud zruší rozhodnutí krajského soudu a vrátí mu věc k dalšímu řízení, je tento krajský soud v dalším řízení vázán právním názorem Nejvyššího správního soudu, a musí rozhodnout v souladu s ním. Přiměřeně formulují stejné pravidlo i jiné procesní předpisy.

⁵⁴ ZAVŘELOVÁ, Jitka. In JEMELKA, Luboš a kol. (eds). *Soudní řád správní. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 980.

⁵⁵ KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 39 - 40.

To, že judikatura hraje v českém právu významnou roli, již nemusím dále připomínat. Zvláštní postavení pak mají rozhodnutí, popř. stanoviska nejvyšších soudů, a to Ústavního soudu, Nejvyššího soudu a Nejvyššího správního soudu. Pominutí předchozí rozhodovací praxe, zejména rozhodovací praxe těchto nejvyšších soudních instancí v ustálené podobě, může mít v konkrétním případě dalekosáhlé důsledky. Kupříkladu když právník nepoučí svého klienta, že v případech, které jsou skutkově podobné jeho kauze, soudy rozhodují určitým způsobem a že jeho šance na úspěch jsou naprosto minimální, a věc pak bude rozhodnuta v jeho neprospěch, tedy v souladu s rozhodovací praxí, může klientovi vzniknout nárok na náhradu škody.⁵⁶ Soud se musí v rozhodnutí vždy vypořádat s relevantní judikaturou, obzvláště pak tou, kterou argumentuje strana v řízení. „...*obecný soud musí v odůvodnění dostatečným způsobem vysvětlit své právní úvahy s případnou citací publikované judikatury nebo názorů právní vědy. Argumentuje-li účastník řízení názory...judikatury, musí se obecný soud s názory v těchto pramenech uvedenými argumentačně vypořádat, případně i tak, že vysvětlí, proč je nepovažuje pro danou věc za relevantní.*“⁵⁷

Ústavní soud, Nejvyšší soud i Nejvyšší správní soud povinně vydávají sbírky svých soudních rozhodnutí. Mimo to však každá z těchto vrcholných soudních instancí zveřejňuje téměř kompletní judikaturu také prostřednictvím vyhledávačů na svých webových stránkách. V tištěných sbírkách se tak objevují rozhodnutí výběrová. Vydávání těchto sbírek souvisí s principem předvídatelnosti, transparentnosti a posilování důvěry v právo a soudní rozhodování.

Všechny nejvyšší soudní instance oplývají pravomocemi, které jim umožňují plnit *funkci retrospektivní a funkci prospektivní, precedentní*. Retrospektivní funkce je naplňována prostřednictvím kontroly správnosti rozhodnutí soudů nižších instancí, jako je tomu například u dovolání v civilním soudnictví. Prospektivní rozhodování naproti tomu směřuje do budoucna a usiluje o sjednocení judikatury, vytváření či dotváření práva a formování precedentů. Rozhodování českých soudů nejvyšších instancí, stejně jako jinde v Evropě, inklinuje, zejména od druhé poloviny 20. století, čím dál více k trendu rozhodování prospektivního.⁵⁸

---

⁵⁶ KÜHN, Zdeněk. Role judikatury v České republice a její proměna v průběhu posledních patnácti let. *Jurisprudence*, 2006, roč. 15, č. 2, s. 52.

⁵⁷ Nález Ústavního soudu ze dne 17. srpna 2005, sp. zn. I. ÚS 403/03.

⁵⁸ KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 51.

2.3.1 Judikatura Ústavního soudu ČR

Ústavní soud je soudní orgán ochrany ústavnosti. Jeho složení, pravomoci a další základní údaje o něm jsou zakotveny v čl. 83-89 Ústavy. Další organizace, řízení před Ústavním soudem, podmínky těchto řízení a rozhodování Ústavního soudu jsou dále rozvedeny v zákoně č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu.

Ústavní soud jako představitel modelu specializovaného a koncentrovaného ústavního soudnictví není vrcholnou instancí obecných soudů, nejedná se o třetí stupeň v hierarchii obecných soudů a existuje mimo tuto hierarchii.⁵⁹

Hlavním úkolem Ústavního soudu je tedy ochrana ústavních principů obsažených v Ústavě, Listině, ústavních zákonech a mezinárodních smlouvách mimo jiné nalézáním a výkladem práva, což dle Wagnerové znamená dotváření, tvorbu práva.⁶⁰

Ústavní soud rozhoduje zejména o zrušení zákonů a norem nižší právní síly, zaručuje ochranu práva na samosprávu prostřednictvím ústavní stížnosti a chrání ústavou zaručená práva a svobody před pravomocnými rozhodnutími a jinými zásahy orgánů veřejné moci, taktéž prostřednictvím ústavní stížnosti. Vykonává tedy tři typy kontroly. První z nich, *abstraktní kontrola*, představuje rozhodování o návrhu na přezkum ústavnosti zákonů a jiných právních předpisů, která není vázána na konkrétní případ. Dalším typem je *kontrola konkrétní*, pod kterou chápeme přezkum ústavnosti zákonů a jiných právních předpisů v souvislosti s konkrétním případem. A jako třetí typ kontroly vykonává *kontrolu incidentní*, která znamená rozhodování o návrhu jakékoli osoby, který směřuje proti konkrétnímu rozhodnutí či jednání, kterým bylo zasaženo do ústavně zaručených práv.⁶¹

Ústavní soud vydává dle ust. § 54 zákona o Ústavním soudu nálezy a usnesení. Nález se skládá z výroku a odůvodnění, které musí být vždy řádně a náležitě argumentováno. Rozhodnutí Ústavního soudu jsou konečným řešením ve věci. Nelze je jakkoli napadnout nebo se proti nim odvolávat a jsou jim dle čl. 89 odst. 2 Ústavy vázány všechny soudy, včetně Ústavního soudu samotného. Účinky nálezů můžeme rozdělit na účinky *res iudicata* a *precedenční, prospektivní účinky*. Účinky *res iudicata* v podstatě odpovídají kasačnímu způsobu řízení, kdy v případě incidentní kontroly je jedním z možných rozhodnutí vyhovění ústavní stížnosti, a věc se zpravidla vrací k soudu, jehož rozhodnutí bylo napadeno. Tato

⁵⁹ K ilustraci například usnesení Ústavního soudu ze dne 4. května 1994, sp. zn. I. ÚS 17/94.

⁶⁰ *Ústava České republiky. Listina základních práv a svobod. Úplné znění doplněné poznámkami, úvodem do problematiky a výběrem ze soudních případů.* Nakladatelství Olomouc: 2005, s. 140.

⁶¹ SLÁDEČEK, Vladimír. In SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (eds). *Ústava České republiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 662 - 663.

vázanost se týká výroku rozhodnutí.⁶² Blíže jsem se ke kasačnímu systému vyjadřovala výše v samostatné podkapitole.

Náležitou pozornost si však zaslouží odůvodnění nálezu Ústavního soudu a jeho precedenční účinky. Odůvodnění nálezu je tvořeno tzv. narativní částí, která popisuje základní věci případu, zejména podstatu návrhu, skutkové okolnosti případu, případná vyjádření účastníků a podobně, a vlastním odůvodněním, které představuje argumentaci Ústavního soudu. Tato argumentace se ještě také dělí na dvě části. První z nich je tzv. *ratio decidendi*, přeloženo z latiny jako důvod rozhodnutí. Ratio decidendi představuje nosné důvody rozhodnutí, které jsou vázány přímo na výrok nálezu. Druhou část představuje tzv. *obiter dictum*, což je část odůvodnění jdoucí nad rámec rozhodnutí věci. Obiter dictum zasazuje případ do širšího kontextu, blíže vysvětluje důvody rozhodnutí a často v praxi představuje důležitější element než samotné ratio decidendi, protože jeho účinky směřují do budoucnosti, ke sjednocování rozhodovací praxe, určují, jakým směrem se ubírá rozhodování Ústavního soudu a co je jím považováno za ústavně konformní, což v důsledku právo dotváří a způsobuje, že je takové, jaké je. Obiter dictum tedy působí precedenčně.⁶³

Ústavní soud vydává dle ust. § 59 zákona o Ústavním soudu Sbíрку nálezů a usnesení Ústavního soudu, kde uveřejňuje všechny nálezy jím přijaté. Uveřejňuje se vždy výrok a taková část odůvodnění, ze které je zřejmý právní názor Ústavního soudu a důvody, které jej k tomuto názoru vedly. Smyslem a účelem vydávání Sbířky je umožnit široké veřejnosti, odborné i laické, seznámit se s rozhodovací praxí nejvýznamnějšího soudního orgánu v České republice.⁶⁴ Plní tak funkci sjednocovací, informační, vede k naplňování principů právního státu, zejména principu předvídatelnosti práva a soudního rozhodování.

2.3.2 Judikatura Nejvyššího správního soudu ČR

Nejvyšší správní soud je dle ust. § 12 odst. 1 zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního (dále s.ř.s.), ve znění pozdějších předpisů vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů ve správním soudnictví. Jeho hlavním posláním je zajišťování jednoty a zákonnosti rozhodování, a to zejména rozhodováním o kasačních stížnostech proti rozhodnutím krajských soudů o žalobách a návrzích na ochranu veřejných subjektivních práv.

---

⁶² KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 216 - 217.

⁶³ ŠIMÍČEK, Vojtěch. In FILIP, Jan, HÖLLANDER, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch (eds). *Zákon o ústavním soudu*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, s. 294 - 299.

⁶⁴ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Tamtéž, s. 322 - 325.

Nejvyšší správní soud plní v zásadě tři základní funkce, a to *funkci adjudikační*⁶⁵, *funkci administrativní*⁶⁶ a *funkci integrační*. Poslední zmíněná, tedy funkce integrační, vykazuje precedenční účinky, a je tak vzhledem k problematice mé diplomové práce stěžejní.

„Podstatu funkce integrační je...třeba spatřovat na straně jedné ve sjednocování rozhodovací činnosti soudů a správních orgánů, což se projevuje především rozhodováním tohoto soudu v řízení o kasačních stížnostech proti rozhodnutím krajských soudů (§ 12 odst. 1, § 102 a násl.), přijímáním stanovisek a zásadních usnesení (§ 18 a 19) či vydáváním Sbírký rozhodnutí Nejvyššího správního soudu (§ 22). Na druhé straně...význam funkce integrační ve smyslu zajišťování jednotného rozhodování uvnitř samotného Nejvyššího správního soudu, k čemuž slouží především rozhodovací činnost rozšířeného senátu (§ 17).“⁶⁷ O kasačních stížnostech, které v praxi plní sjednocovací funkci nejčastěji, bylo pojednáno obecně již výše a nepovažují ji za potřebné se k nim vracet. Prospektivní funkci v případě Nejvyššího správního soudu plní instituty popsané v následujících odstavcích.

V rámci zabezpečování jednoty rozhodování se může Nejvyšší správní soud usnášet na tzv. *zásadních usneseních* dle ust. § 18 s.ř.s. Tento specifický institut slouží především jako jednotící prostředek rozhodovací činnosti správních orgánů a byl zaveden v důsledku četných žalob domáhajících se zrušení nezákonných rozhodnutí vydaných správními orgány pro stále stejná porušení zákonů. Zásadní usnesení je vždy vázáno na rozhodování Nejvyššího správního soudu v konkrétním případě a jeho využití je podmíněno zaprvé *odlišným právním názorem* a zadruhé *opakovaností* situace.⁶⁸ Zásadní usnesení se uveřejňují ve Sbírce rozhodnutí Nejvyššího správního soudu.⁶⁹

Dle ust. § 19 s.ř.s. je Nejvyššímu správnímu soudu také svěřena pravomoc tzv. *zaujímat stanoviska*. Ta mohou zaujímat jednotlivá kolegia (ust. § 19 odst. 1) nebo celé plénum (ust. § 19 odst. 2). Stanoviska se na rozdíl od zásadních usnesení týkají výhradně rozhodovací činnosti soudů ve správním soudnictví a jsou vydávána na základě sledování a vyhodnocování jejich pravomocných rozhodnutí, a to v obecné rovině, bez jakékoli vazby na konkrétní věc. Stanoviska by měla sjednocovat rozhodování zejména krajských soudů,

---

⁶⁵ Adjudikační funkce záleží v rozhodovací činnosti Nejvyššího správního soudu v konkrétních kauzách.

⁶⁶ Administrativní funkce záleží v samotné správě Nejvyššího správního soudu, zejména jeho předsedou a místopředsedou.

⁶⁷ PODHRÁZKÝ, Milan. In JEMELKA, Luboš a kol. (eds). *Soudní řád správní. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 81.

⁶⁸ Ust. § 18 odst. 1, zákona č. 150/2002 Sb., soudního řádu správního, ve znění pozdějších předpisů: „(...) opětovně k právnímu názoru, který je odlišný (...)“

⁶⁹ PODHRÁZKÝ, Milan. In JEMELKA, Luboš a kol. (eds). *Soudní řád správní. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 128 - 130.

nicméně vodítkem by měla být pro obě instance správních soudů, tedy jak pro krajské soudy, tak pro Nejvyšší správní soud.⁷⁰

Nejvyšší správní soud vydává Sbirku soudních rozhodnutí Nejvyššího správního soudu, ve které publikuje vybraná rozhodnutí svá a vybraná rozhodnutí krajských soudů, dále se zde uveřejňují zásadní usnesení a stanoviska, a to za účelem publicity, předvídatelnosti, transparentnosti v souvislosti se sjednocovací funkcí.⁷¹

2.3.3 Judikatura Nejvyššího soudu ČR

Nejvyšší soud je dle ust. § 14 odst. 1 zákona č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů vrcholným soudním orgánem ve věcech patřících do pravomoci soudů v občanském soudním řízení a v trestním řízení. Jeho klíčovou úlohou je zajišťování jednoty a zákonnosti rozhodování, a to zejména rozhodováním o mimořádných opravných prostředcích v zákonem stanovených případech, a dále sledováním a vyhodnocováním pravomocných rozhodnutí soudů, na jejichž základě zaujímá stanoviska k rozhodovací činnosti soudů.

Retrospektivní funkce Nejvyššího soudu odpovídá z velké části kasačnímu systému řízení, jehož výklad byl již předmětem samostatné podkapitoly výše. Není tedy důvodné se problematikou opakovaně zabývat.

Prospektivní funkci plní v případě Nejvyššího soudu také *zaujímání stanovisek* dle ust. § 21 zákona o soudech a soudcích. Tento institut slouží k odstraňování nejednotnosti soudního rozhodování a podílí se na nich jak velké senáty, tak jednotlivá kolegia, ale i celé plénum Nejvyššího soudu tím, že vyhodnocují pravomocná rozhodnutí soudů.⁷²

Také Nejvyšší soud vydává Sbirku soudních rozhodnutí a stanovisek, ve které se uveřejňují nejen stanoviska a vybraná rozhodnutí Nejvyššího soudu, ale také dalších soudů, což opět odpovídá požadavku sjednocování judikatury a principům s tím souvisejícím.

2.4 Pojem ustálené judikatury a možnosti odklonů

Ustálená judikatura, nazývaná též jako konstantní, stabilizovaná nebo setrvalá, je často používaným a zažitým pojmem, avšak „...v řadě konkrétních případů je značně zavádějící a neodpovídá realitě, neboť *stricto sensu* pojmovým znakem ustálené judikatury by měla být její

⁷⁰ PODHRÁZKÝ, Milan. In JEMELKA, Luboš a kol. (eds). *Soudní řád správní. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, s. 132 - 139.

⁷¹ PODHRÁZKÝ, Milan. Tamtéž, s. 144 - 148.

⁷² KOCOUREK, Jiří. In KOCOUREK, Jiří, ZÁRUBA, Jan (eds). *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. s 181.

dlouhodobost a četnost, což v řadě případů z objektivních...i subjektivních důvodů splněno není.“⁷³

Poměrně zajímavou definici ustálené judikatury nabízí ve své knize Hanuš, kdy pod tímto pojmem rozumí „*dostatečně reprezentativní a stran řešení dané otázky výrazně převažující rozhodovací praxi soudů, ...jež je až na zcela ojedinělé, a povětšinou méně přesvědčivě odůvodněné výjimky ve shodě.*“⁷⁴ Rozhodovací praxi soudů pak tvoří větší počet podobných rozhodnutí, přičemž tato podobnost vyplývá ze skutkové shody jednotlivých případů. Aby judikatura mohla být považována za ustálenou, zpravidla musí být souladně rozhodováno po delší časové období, tedy musí vykazovat opakovanost, konstantnost. Realita tomu však často neodpovídá.

Nyní bych se zaměřila na případy a podmínky, za kterých je možné se od konstantní judikatury odchýlit. Možnost odklonů od ustálené judikatury je v podstatě určitým vybočením, kdy je potřeba mít na paměti, že takový odklon by měl být výjimečným postupem a k případným změnám by se mělo *přistupovat zásadně restriktivně* v souladu se zájmem na stabilitě rozhodovací praxe. Odklon od ustálené judikatury by měl být *vždy náležitě, racionálně a přesvědčivě odůvodněn* s poukazem na konkrétní změny legislativy či společenských poměrů.

První možností odklonu je *změna legislativy*. Změnám právní úpravy je přirozeně imanentní také změna judikatury na tuto právní úpravu navazující, jelikož soudce je při rozhodování vázán zákonem. Dojde-li tedy k legislativním změnám, je nutné rozhodovat v souladu s těmito změnami a popřípadě i v rozporu s tím, jak bylo rozhodováno doposud.

Druhou možností odklonu od ustálené judikatury je *změna sociálních a ekonomických poměrů, tj. společenských poměrů*. Společenské poměry považujeme za pramen práva v materiálním smyslu. Materiální prameny práva pak určují obsah právních norem. Ty by však měly být tvořeny obecně, aby byly přizpůsobitelné změnám společenských poměrů, které nejsou natolik zásadní, aby vedly až ke změně legislativy, „*...neboť je právě primárním úkolem procesu jejich interpretace a aplikace naplnit je konkrétním obsahem přiměřeným společenské realitě.*“⁷⁵

Pro názornost jako příklad k oběma typům odklonu zároveň uvádím rozhodnutí Ústavního soudu I. ÚS 125/99, kde Ústavní soud konstatuje, že „*V důsledku změny společenských poměrů po roce 1989, zejména v souvislosti s vydáním*

⁷³ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Předvídatelnost soudního rozhodování. *Jurisprudence*, 2004, roč. 5, č. 5, s. 8.

⁷⁴ HANUŠ, Libor. *Právní argumentace nebo svévole*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, s. 94 - 95.

⁷⁵ ŠIMÍČEK, Vojtěch. Předvídatelnost soudního rozhodování. *Jurisprudence*, 2004, roč. 5, č. 5, s. 8 - 9.

*Listiny základních práv a svobod...je nutno zákon vykládat v souladu s odpovídajícími články Listiny základních práv a svobod.*⁷⁶

2.5 Shrnutí

Věřím, že se mi v kapitole o úloze soudních rozhodnutí v českém právu podařilo demonstrovat její nepostradatelnou a nezastupitelnou roli. Jako studenti jsme se od počátků svých studií učili s judikaturou pracovat, vyhledávat ji v komentářích, elektronických databázích, webových vyhledávačích. V rámci jednotlivých právních odvětví jsme pak judikaturu na denním pořádku využívali a stále využíváme jak pro studium, tak i řešení právních problémů v praxi. Judikatura se pro nás stala nezbytným zdrojem poznání a mělo by být samozřejmostí pro každého právníka umět s judikaturou pracovat, argumentovat jednotlivými rozhodnutími své postoje a názory a zakládat na nich své postupy. Judikatura je publikována ve formě oficiálních sbírek, ale také v komentářích, elektronických informačních systému jako jsou ASPI či CODEXIS, vydávají se časopisy zabývající se judikaturou, například Jurisprudence. To vše svědčí o důležitosti judikatury a jejích účinků *pro futuro*.

Závaznost judikatury je však stále, i v novějších publikacích, nazývána a definována jako závaznost *de facto*. Tento termín je Peczenikem označován jako teoreticky naivním, protože z něj může být patrné, že judikatura neoplývá žádnou normativní ani justifikační silou, ale musí být následováno co do rozsahu, v jakém je obvykle následováno, což vytváří poněkud bludný kruh.⁷⁷

---

⁷⁶ Nález Ústavního soudu ze dne 15. dubna 2003, sp. zn. I. ÚS 125/99.

⁷⁷ PECZENIK, Aleksander. The Binding Force of Precedent. In MacCORMICK, D. Neil, SUMMERS, S. Robert (eds). *Interpreting Precedents. A Comparative Study*. Dartmouth: Aldeshot, 1997, s. 465.

3 Precedent jako stylový pramen anglického práva

3.1 Angloamerická právní kultura

Angloamerický typ právní kultury, který je oproti jiným právním kulturám⁷⁸ výrazně mladší, vznikl v Anglii. Na rozdíl od zemí kontinentální Evropy, jejichž právní kultura navázala na římskoprávní tradici, v Anglii se po jejím dobytí Normany ve 12. století začal vyvíjet systém zvaný *common law*, tedy právo obecné a společné pro celou Anglii. Vedle něj se pak vytvořila ještě pravidla *equity*, a ta společně s *common law* tvoří historický základ angloamerického práva, který je charakteristický tím, že je to systém především práva soudcovského. Prostřednictvím kolonizace se tento právní systém rozšířil z Anglie do celé tehdejší britské říše a zůstal dodnes zachován především v USA, Kanadě, Indii, Austrálii a na Novém Zélandu.⁷⁹

Angloamerické právo je charakterizováno jako právo pragmatické. Nehledá všeobecně platné, objektivní závěry, nýbrž klade důraz na řešení konkrétních jednotlivých případů a snaží se nacházet jejich praktická a rozumná řešení. Souhrn takových řešení pak představuje právní řád.⁸⁰

Hlavní rozdíly mezi angloamerickou a kontinentální právní kulturou spočívají zejména:

- v rozdílných pramenech práva; jedná se o nejdůležitější diferenci, která způsobuje ostatní rozdílné aspekty. Jak bylo řečeno již v první kapitole, stěžejním pramenem angloamerického práva je precedent, v kontinentálním právu je to zákon (právní předpis),
- v odlišném postavení soudců z hlediska tvorby práva,
- v rozdílu v chápání práva, právních institutů, v terminologii,
- a v rozdílu v chápání právního státu; základem kontinentální právní kultury je právní stát, angloamerická právní kultura upřednostňuje *rule of law* (vláda práva).⁸¹

3.2 Common law

---

⁷⁸ Oproti evropské kontinentální, islámské či indické právní kultuře.

⁷⁹ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy (Úvod do srovnávací právní vědy)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1996, s. 163 - 164.

⁸⁰ HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, s. 459.

⁸¹ GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, s. 105 - 106.

Common law je právnickým slovníkem definováno jako „(...) pojem o více významech. V nejširším slova smyslu jde o označení pro angloamerický typ právní kultury, v užším slova smyslu o tzv. obecné právo, tvořené soudními precedenty a obyčejovým právem ve Velké Británii, v nejužším smyslu pak o jeden ze dvou systémů soudcovského práva (vedle equity) ve Velké Británii.“⁸²

Před dobytím Anglie Normany v roce 1066 zde neexistovala žádná unifikovanost, žádná jednota práva. Anglický právní systém byl souhrnem obyčejových pravidel, která se region od regionu lišila. Každá oblast měla svůj místní soud, který rozhodoval v souladu s lokálními zvyky a často dle vlastní vůle.⁸³

Rok 1066 se stal pro common law významným mezníkem. Do té doby panoval v Anglii feudální právní partikularismus. Každý významný feudál měl výsadní postavení ve svém panství, udržoval v něm vlastní zvyky, uplatňoval zde vlastní právní systém založený na místních obyčejích a vykonával zde jurisdikci prostřednictvím místních soudů. Po normanském záboru nastoupil na anglický trůn Vilém I. Dobyvatel. Po určitou dobu bylo domácí právo ve své podobě zachováno.

Na počátku 12. století za vlády Jindřicha I. vzniklo výlučné královské soudnictví nad nejvýznamnějšími případy vyhrazenými koruně. Královské soudy na sebe tedy atrahovaly pravomoc rozhodovat nad těmito případy a vyňaly je z pravomoci místních feudálních soudů.⁸⁴

Byly vytvořeny tři stálé královské soudy ve Westminsteru a na přelomu 12. a 13. století byly z těchto centrálních královských soudů vysílány malé skupiny soudců, tzv. eyres⁸⁵, do všech částí Anglie, aby předsedali místním soudům a dodržovali tak nad nimi dohled. Oplývali specifickými oprávněními, jednalo se například o rozhodování o případech týkajících se majetkových práv krále.⁸⁶

Tito putovní soudci rozhodovali dle toho, co bylo podle jejich názorů správné. Pokud tedy shledali řešení dle místního práva správným a spravedlivým, zachovali jej a následně používali i na jiných místech po celé zemi. Postupně tak prostřednictvím jejich činnosti docházelo ke sjednocování a vytváření jediného anglického práva, společného pro všechny

---

⁸² HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009.

⁸³ Veřejně přístupný vzdělávací zdroj. *Historical development of the common law*. [online]. labspace.open.ac.uk, [cit. dne 26. července 2014]. Dostupné na <<http://labspace.open.ac.uk/mod/resource/view.php?id=415819>>.

⁸⁴ KUKLÍK, Jan, SELTENREICH, Radim. *Dějiny angloamerického práva*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, s. 33 - 34.

⁸⁵ Z francouzského *erre*, což znamená v překladu cesta či putovat.

⁸⁶ Veřejně přístupný zdroj anglického národního archivu. *General eyres 1194-1348*. [online]. thenationalarchives.gov.uk, [cit. dne 26. července 2014] Dostupné na <<http://www.nationalarchives.gov.uk/records/research-guides/general-eyres.htm>>.

– common law. Za panování Jindřicha II. v letech 1154-1189 se z common law stal systém, dle kterého bylo možno řešit veškeré nastalé právní situace. Od 13. století se případy zapisovaly do Plea Rolls.

Velká část anglického práva pramení z pravidel sepsaných v různých statutech a autoritativních textech, které soudy mohou interpretovat, nikoli však přetvořit či přeformulovat. Common law je naproti tomu ta část práva, jehož tvorba je dána do působnosti soudů prostřednictvím rozhodování na základě aplikace pravidel, které generují v přítomném okamžiku ze základních principů ovládajících common law rozhodování.⁸⁷ Common law je tedy tvořeno precedenty, obyčejovým právem, právními principy a tradicemi.

3.2.1 Writ

V původním významu byl *writ* královským dopisem. V raném stádiu anglického common law byl takový dopis ve většině případů nezbytný pro jejich slyšení před královskými soudy. Writ byl tedy jakýmsi nařízením, že se proces bude konat před královským soudem. Zahájení řízení před místním soudem nebo před putovními soudci takovou formu nevyžadovalo, postačovala informální stížnost. Pokud však občané chtěli být slyšeni před královskými soudy, potřebovali writ.

Obrátit se takto na královský soud bylo zpočátku něčím neobvyklým, privilegiem poskytovaným obvykle kancléřem za úplatek. Za časů Jindřicha II. se writy staly běžnou součástí právního systému. Writ byla v podstatě žalobní formule, určitý standardizovaný případ, jemuž musela být konkrétní situace vždy podřazena. Existoval registr writů. Pokud právo neodpovídalo žádnému writu z registru, nemohlo být tímto způsobem uplatňováno.

Král však chtěl pravomoc královských soudů, a potažmo tak pravomoc svou, stále rozšiřovat, a tak putovní soudci writy extenzivně interpretovali a rozšiřovali jejich skutkové podstaty tak, aby se pod ně dalo podřadit stále více případů.⁸⁸ To se dělo samozřejmě na úkor místních soudů, což se setkalo s velkou nespokojeností ze strany feudálů.

V tomto ohledu byl velice významným tzv. Druhý Westminsterský statut z roku 1285, který zmrazil počet writů, který v té době existoval, upravil podmínky jejich užití, tedy za

---

⁸⁷ EISENBERG, Melvin Aron. *The nature of the common law*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1991, s. 1 - 3.

⁸⁸ “Statut z Gloucestru z roku 1278 a Statut Quo Warranto z roku 1290 se pokoušely o úpravu jurisdikce místních soudů baronů, které byly považovány králem za překážku prosazení jeho autority a jednotného soudního systému.” KUKLÍK, Jan. *Poodhalené tváře anglického práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, s. 180.

jaké situace jich mohlo být využito a kdy mohly být uděleny, čímž došlo k omezení jejich široké interpretace.^{89 90}

Nicméně i poté docházelo k interpretaci stávajících writů, nedocházelo však již k tak dynamickým a razantním změnám.

3.2.2 Stare decisis

Doktrína stare decisis má dlouhou historii počínající ve 13. století. Účelem tohoto common law principu je vnést do práva jistotu, předvídatelnost a stabilitu. Precedenční právo se vytváří od jednoho rozhodnutí k druhému a každé z těchto rozhodnutí je výsledkem aktuálního případu, který řeší autorita k tomu nezpochybnitelně povoláná, tedy soud. Stare decisis dává soudcům schopnost efektivně vytvářet to, co dle jejich názoru znamená právo a z konkrétního případu utvořit obecné pravidlo.

Na druhou stranu jsou zde také úskalí toho, že se mohou v systému common law, který je vystavěn na silně donucovací doktríně stare decisis, vyskytnout rozhodnutí špatná, chybná, a která jsou očividným omylem. Existují však určité cesty, jak se následování precedentu vyhnout, jako jsou distinguishing, overruling a reversing. O tom viz níže.⁹¹

Stare decisis je však doktrínou tradiční, historickou a v rozhodnutích opakovaně připomínanou. Například v kauze *Scruttons Ltd v Midland Silicones*⁹², kde se říká, že právo bez doktríny stare decisis by bylo hazardem. Nebo případ *Bright v Central Criminal Court*,⁹³ ve kterém se říká, že nelze určitým způsobem obcházet či neaplikovat princip stare decisis, jinak by to vedlo k chaosu. Ze současnějších pak kauza *National Westminster Bank plc v. Spectrum Plus Limited & Ors*,⁹⁴ kde se hovoří o tom, že soud bude následovat předchozí rozhodnutí jako závazné nebo přesvědčivé na základě dobře známých hierarchických principů stare decisis.

3.3 Equity

---

⁸⁹ TÓTHOVÁ, Marta. *Anglo-americký právní systém*. 1. vydání. Košice: Edičné stredisko Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003, s. 15.

⁹⁰ *The Statute of Westminster the Second (De Donis Conditionalibus) 1285*. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/aep/Edw1/13/1>>.

⁹¹ CASTELLANO, Daniel J. *Common Law and Civil Jurisprudence* [online]. Arcaneknowledge.org, 2009 [cit. 28. července 2014]. Dostupné na <<http://www.arcaneknowledge.org/histpoli/commoncivil.htm>>.

⁹² *Scruttons Ltd v Midland Silicones* [1961] UKHL 4 (06 December 1961).

⁹³ *Bright, R (on the application of) v Central Criminal Court* [2000] EWHC 560 (QB) (21 July 2000).

⁹⁴ *National Westminster Bank plc v. Spectrum Plus Limited & Ors* [2005] UKHL 41 (30 June 2005).

Equity je oxfordským slovníkem definována jako odvětví práva, které se vyvinulo vedle common law a zabývá se spravedlností.⁹⁵

Jak se postupně vyvíjelo common law, vyvinul se i určitý stupeň rigidity a formality v rozhodování common law soudů. Soudci se z formálních či procedurálních důvodů odmítali případy zabývat, docházelo tak k *denegatio iustitiae* i v případech, kde nárok žalobce očividně existoval. Soudní procesy před common law soudy se staly pomalými, drahými a velmi formálními, což se setkalo s velkou nelibostí. Výsledkem těchto procesů byla často peněžitá náhrada, což v některých případech z rozličných důvodů nepostačovalo. Tato situace vyústila ve vytvoření systému spravedlnosti. Žalobce se se svým nárokem obracel přímo na krále, který „rozhodoval“ prostřednictvím Lorda Kancléře na základě toho, co bylo přirozeně spravedlivé, co považoval za správné. Na základě této praxe byl vytvořen zvláštní Court of Chancery (Kancléřský soud), který měl přinášet spravedlivá rozhodnutí v případech, kterými se common law soudy nemohly zabývat. Oba typy soudnictví fungovaly vedle sebe, což postupem času vedlo ke konfliktům, protože stejný případ tak mohl vést k naprosto odlišným rozhodnutím v návaznosti na to, který z těchto soudů rozhodoval. Tyto spory byly rozptýleny v souvislosti s případem *Earl of Oxford's case*, ve kterém byla vyslovena nadřazenost Kancléřského soudu a equity nad common law, nicméně jejich rozdělení trvalo až do vydání tzv. *Judicature Acts 1873-1875*, kterými bylo rozhodování těchto dvou soudních institucí zkombinováno.⁹⁶

3.4 Prameny anglického práva

Ačkoli jsou precedent a soudcovské právo základními a charakteristickými prameny anglického práva a anglického právního myšlení, existuje i zde mnohost zdrojů práva.

Soudcovské právo, nazývané judge-made law nebo též case law, je tedy vytvářeno rozhodnutími soudu, které mají schopnost nabývat síly závazných precedentů na základě precedenční doktríny. Je uplatňováno jak v oblasti common law, tak v oblasti equity.

Zákonné (psané) právo, zvané statute law, je svou podstatou blízké kontinentálnímu pojetí práva. Rozdíl je však v tom, že v kontinentálním systému práva je zákon tím pramenem, který má před ostatními prameny přednost, je stěžejní. Naproti tomu v anglickém právu je zákon chápán spíše jako základ pro soudcovskou novotvorbu, ponechává soudům

---

⁹⁵ Oxford Dictionaries. [online]. oxforddictionaries.com, [cit. 27. července 2014] Dostupné na <<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/equity>>.

⁹⁶ Veřejně přístupný vzdělávací zdroj. *Common law, equity and statute law*. [online]. labspace.open.ac.uk, [cit. 27. 7. 2014]. Dostupné na <<http://labspace.open.ac.uk/mod/resource/view.php?id=415864>>.

široké pole působnosti pro jeho dotváření, a rozhodování soudů má v praxi větší váhu a význam než právo zákonné.

V případě *obyčejového práva* rozlišujeme jeho dvě formy. První z nich jsou tzv. *general customs of the realm* (obyčeje společné říši), které existují už jen v oblasti ústavního práva. Druhou jsou tzv. *local customs* (místní obyčeje), které však nemají jako pramen práva valný význam. Jsou podmíněny tím, že jsou odlišné od common law, nicméně mu neodporují, a tím, že jsou zachovávána od roku 1189⁹⁷, což se v praxi používá tak, že zde existuje vyvratitelná domněnka, že obyčej je zachováván od tohoto roku, ledaže je jisté, že to tak být nemohlo, nebo byl-li dokázán opak. V okamžiku, kdy soud, který je oprávněn tvořit precedenty, opře své rozhodnutí o místní zvyk, přestává být pramenem práva jako obyčej a stává se součástí common law.

Právní literatura je druhořadým pramenem anglického práva, pokud vůbec. Současná právní literatura má charakter pouze podpůrný, argumentační a inspirační. Jestliže se tedy hovoří o právní literatuře jako o prameni anglického práva, jsou tím míněna proslulá velká historická díla jako Glanvillovo *De Legibus* nebo Bractonovo *De Legibus et Consuetudinibus Angliae*, Cokeovo *The Institutes* a podobně.⁹⁸

3.5 Precedent

Precedent, jakožto závazné soudní rozhodnutí, je charakterizováno základním principem, na kterém fungují anglické soudy, a tím je pravidlo, že obdobné případy mají být rozhodovány stejně. Podobně je to tomu také v jiných právních systémech. Soudci přirozeně tíhnou k rozhodování shodně ve skutkově si podobných či shodných případech, není na tom nic neobvyklého. Co je však pro anglickou precedenční doktrínu jiné, a čím je specifická, je její silně donucovací povaha. V určitých případech je soudce povinen předchozí rozhodnutí následovat a aplikovat při vlastním rozhodování, pokud neshledá podstatné důvody pro odchýlení se od něj.⁹⁹

Precedentem se může stát předchozí rozhodnutí jakéhokoli soudu, které je s to být relevantním podkladem pro případ řešený v budoucnu. Závazný precedent je bezprostředním a samostatným pramenem práva, což znamená, že i jediný precedent může vytvořit nové

---

⁹⁷ Rok 1189 byl rokem nástupu Richarda I. na trůn. Tento rok byl ve stanoven ve Westimnsterském statutu v roce 1275 jako tzv. *time immemorial* nebo *time beyond memory*. Obyčejem je tedy to, co je zde od nepaměti.

⁹⁸ KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy (Úvod do srovnávací právní vědy)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1996, s. 165 - 166.

⁹⁹ CROSS, Rupert, HARRIS, James W. *Precedent in English law*. 4. vydání. New York: Oxford University Press, 1991, s. 3.

právní pravidlo a že je dostačujícím argumentem pro existenci takového právního pravidla, tj. není zapotřebí odkazů na jiné, například legislativní prameny.¹⁰⁰

Typické rozhodnutí anglického soudu má určitou základní strukturu. Začíná se poměrně detailním popisem všech relevantních skutečností případu. Poté probíhá diskuze o právních otázkách, právních nárocích stran, u odvolacího soudu také nástin předchozího dění u nižšího soudu či soudů. Poté se přejde k rozboru všeho, co bylo uvedeno. Soudce či soudci diskutují nastalou právní situaci, dochází k argumentaci, vyjadřování názorů na věc, shromažďují a hodnotí se také argumenty stran, právních zástupců, definuje se které z nich a proč byly soudem přijaty či nepřijaty a určuje se, jaké právo je případu relevantní a co bude pro kauzu závazné. Takový detailní rozbor pak vytváří dobrý základ pro případné rozhodování odvolacího soudu. Na konci je tedy samotné rozhodnutí věci, popřípadě potvrzení nebo změna rozhodnutí soudu nižšího stupně.

Obzvláště důležitým aspektem systému, ve kterém je precedent stěžejním pramenem práva, je jeho publikace. Rozhodnutí soudů jsou publikována v mnoha formách, od polooficiálních publikací¹⁰¹, přes soukromé a komerční série¹⁰², noviny¹⁰³ a právní časopisy¹⁰⁴, až k elektronicky přístupným médiím.^{105 106}

3.5.1 Hierarchie soudů¹⁰⁷

System soudů v Anglii tvoří poněkud složitou hierarchii, která se dělí na dvě základní větve, a to větev pro civilní věci a větev pro trestní věci. Jurisdikce některých soudů je také omezená územně, například v případě skotských trestních věcí není možné podat opravný prostředek k Nejvyššímu soudu. Územní rozlišování však není pro práci podstatné, a proto jej při charakteristice jednotlivých soudů vynechám.

„Úkolem prvostupňových soudů je určit aplikovatelné právní normy, rozhodnout skutkové otázky (...), aplikovat dané normy na dané skutečnosti, a rozhodnout o výsledku

---

¹⁰⁰ BOBEK, Michal. Ratio, obiter, precedent: Jak skutečně fungují? *Soudní rozhledy*, 2013, roč. 19, č. 6, s. 202 - 203.

¹⁰¹ Law Reports.

¹⁰² All England Reports.

¹⁰³ London Times.

¹⁰⁴ New Law Journal.

¹⁰⁵ Lexis.

¹⁰⁶ BANKOWSKI, Zenon, MacCORMICK, D. Neil, MARSHALL, Geoffrey. *Precedent in the United Kingdom*. In MacCORMICK, D. Neil, SUMMERS, S. Robert (eds). *Interpreting Precedents. A Comparative Study*. Dartmouth: Aldeshot, 1997, s

¹⁰⁷ Graf součástí příloh.

dané kauzy. Odvolací soudy se naopak zabývají pouze právními otázkami, a vycházejí z faktu tak, jak je určil prvostupňový soud.“¹⁰⁸

Jak uvedl Lord Hailsham v rozhodnutí House of Lords, faktem je, že vzhledem k hierarchickému systému soudů existujícímu v Anglii je nutné pro každou nižší instanci věrně přijímat rozhodnutí soudů vyšších.¹⁰⁹

Pro civilní soudnictví slouží County Courts (soudy hrabství), Magistrate's Courts (nižší/smírčí soudy), High Court (Vrchní soud), Civil Division of the Court of Appeal (civilní úsek Odvolacího soudu) a Supreme Court of the United Kingdom (Nejvyšší soud Spojeného království). V trestních věcech vykonávají pravomoc Magistrate's Courts, Crown Court (Korunní soud), Divisional Courts of the High Court (úseky Vrchního soudu), Criminal Division of the Court of Appeal (trestněprávní úsek Odvolacího soudu) a Supreme Court of the United Kingdom.

Magistrate's Court je klíčovou součástí trestněprávního systému. Až 97% případů je vyřešeno zde s konečnou platností. Funguje ale i v některých případech týkajících se civilního práva, například v otázkách veřejného zdraví nebo vymahatelnosti pokut. Pokud *Magistrate's Court* není příslušný k řešení případu z toho důvodu, že vyžaduje větší postih, než jaký může udělit soudce *Magistrate's Court*, případ bude přeložen ke *Crown Court*. Rozhodnutí těchto soudů nejsou závazná.

County Court je soud, který řeší méně závažné civilněprávní případy, kterými jsou například splácení dluhu, smlouvy týkající se majetku, některé rodinněprávní záležitosti (adopce), hypotéky a podobně. Rozhodnutí těchto soudů nejsou závazná.

Crown Court je soud, který řeší více závažné trestněprávní věci, jako jsou vraždy, znásilnění a loupeže. Soud se v jednotlivých případech skládá ze soudce a dvanáctičlenné poroty, která je vybírána z řad veřejnosti. Dále rozhoduje o odvoláních proti rozhodnutím *Magistrate's Court*. Rozhodnutí tohoto soudu nejsou závazná, žádný jiný soudce *Crown Court* je nemusí následovat. Působí však jako významná přesvědčovací autorita.

High Court naproti tomu řeší více závažné civilní případy. Skládá se ze tří historických divizí, které se pak dále dělí na menší specializovaná oddělení:

- *The Queen's Bench Division* – zabývá se především nároky ze škod, vzniklými v důsledku zejména ublížení na zdraví, ze smluv, pomluv a urážky na cti, vlastnictví pozemku či majetku a podobně.

---

¹⁰⁸ KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 17.

¹⁰⁹ *Cassell Co Ltd v Broome (No 1)* [1972] UKHL 3 (23 February 1972).

- *The Chancery Division* – zabývá se zejména obchodem a majetkem s ním souvisejícím, obchodní soutěží, patenty, nároky společností atd.
- *The Family Division* – řeší otázky rodinného práva.

Rozhodnutí High Court jsou závazná pro všechny jemu nižší soudy. Samotný High Court je striktně vázán rozhodnutími Court of Appeal a Supreme Court a jednotlivé divize jsou vázány vlastními rozhodnutími v jejím rámci.¹¹⁰

Court of Appeal je odvolací soud sestávající se z civilního a trestního úseku. Civil Division projednává odvolání proti rozhodnutím High Court ve věcech civilních a rodinných a určité případy z County Courts. Criminal Division projednává odvolání ve věcech trestních proti rozhodnutím Crown Court. Rozhodnutí Court of Appeal jsou závazná pro nižší instance a soud samotný je vázán precedenty Supreme Court a vlastními rozhodnutími.¹¹¹

Supreme Court of the United Kingdom nahradil v roce 2009 *Appellate Committee of the House of Lords* (odvolací výbor Sněmovny Lordů) a stal se nejvyšším soudem Anglie, Walesu a Severního Irsku. Supreme Court je konečným odvolacím soudem ve Spojeném království, a to jak ve věcech trestních, tak ve věcech civilních. Projednává odvolání proti Court of Appeal a High Court.¹¹²

Do hierarchie je třeba v evropském kontextu zařadit také Soudní dvůr Evropské unie a Evropský soud pro lidská práva, jejichž rozhodnutí jsou závazná pro všechny soudy a orgány v Evropské unii, mají tedy precedenční účinky i vůči všem anglickým soudům, včetně Supreme Court.

3.5.2 Ratio decidendi, obiter dictum

Ratio decidendi (důvod rozhodnutí) a obiter dictum (něco, co je řečeno mimochodem) jsou části precedenčního rozhodnutí, které nám určují, co je vlastně závazným pravidlem. Rozhodnutí bývají často velmi rozsáhlá a obsahují, mimo jiné, názory soudců, různá vysvětlení, odbočky, polemiky, možné alternativy a dokreslení situace. Takto se v rozhodnutí

¹¹⁰ Jsou zde analogicky aplikovatelné stejné výjimky, které jsou popsány u Court of Appeal.

¹¹¹ Z vázanosti vlastními rozhodnutími byly často citovaným rozhodnutím samotného Court of Appeal definovány tři výjimky. První z nich je situace, kdy existuje více precedentů aplikovatelných na daný případ. V takovém případě je Court of Appeal oprávněn vybrat jen jediný z těchto precedentů. Druhou možností je případ, kdy je předchozí precedent Court of Appeal v rozporu s pozdějším rozhodnutím Supreme Court (původně House of Lords). V takové situaci musí upřednostnit precedent vyšší instance. Poslední výjimkou je případ, kdy Court of Appeal učinil rozhodnutí a přitom opomněl příslušnou legislativu nebo závazný precedent, které by mělo za následek jiné rozhodnutí. *Young v Bristol Aeroplane Co Ltd* [1944] KB 718 Court of Appeal.

¹¹² Veřejně přístupné informace poskytované ministerstvem spravedlnosti [online]. justice.gov.uk [cit. 27. 7. 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov.uk/about/hmcts/courts>>. Veřejně přístupné informace online právní knihovny Justis [online]. justis.com [cit. 27. 7. 2014]. Dostupné na <<https://www.justis.com/support/faq-courts.aspx>>.

může vyjádřit každý soudce zvlášť, a to v případě rozhodování tří a vícečlenných senátů může tvořit velmi obsáhlý dokument.

Ratio decidendi je tím prvkem rozhodnutí, který je závazný. Je to vlastní právní pravidlo chování získané zobecněním rozhodnutého případu, které v něm nemusí být nutně výslovně uvedeno. Důležité je, že jde o pravidlo právní, skutkové okolnosti jsou pak významné pro jeho budoucí aplikaci. Ratio decidenci je pojmáno velmi úzce a restriktivně. Je výsledkem složitého myšlenkového procesu, který je více než standardizovaným postupem spíše výsledkem intuitivních znalostí získaných praxí, které se angličtí právníci učí od prvních semestrů svých studií práva na vysokých školách.

Vše ostatní, co se v rozhodnutí objeví, je obiter dictum. Vymezuje se tedy negativně jako všechno ostatní, co není ratio decidendi. Vyskytnout se mohou dva typy obiter dicta. První, jak bylo naznačeno výše, jsou různé úvahy soudců, zasazení kauzy do širšího kontextu. Druhým typem obiter dicta jsou právní argumenty, které však nejsou rozhodující pro daný případ, tedy nikoli nezbytné pro jeho řešení, které by i v případě absence takového argumentu zůstalo stejné.¹¹³

3.5.3 Binding precedent

Ne každé předchozí rozhodnutí se stane závazným precedentem. Jak jsem naznačila v první kapitole své diplomové práce, závazný precedent musí splňovat určité předpoklady. Pro závaznost precedentu a její míru jsou rozhodující zejména tři faktory.

Prvním faktorem je skutečnost, kdo rozhodnutí vydal. Vodítkem k určení této skutečnosti je hierarchický systém anglických soudů. Právní systémy s tradicí common law více než jiné právní systémy důsledně rozlišují funkci soudů první instance a odvolacích soudů. Odvolací soudy se při své rozhodovací činnosti zabývají právními otázkami, a jedině tyto soudy tak mohou vytvářet závazné precedenty, které pak musí následovat všechny soudy jemu podřízené, a s výjimkou Supreme Court¹¹⁴ jsou vázány také svými rozhodnutími. I ten by si však měl být při svém rozhodování vědom vlastních rozhodnutí a být v tomto ohledu obezřetný.

---

¹¹³ BOBEK, Michal. Ratio, obiter, precedent: Jak skutečně fungují? *Soudní rozhledy*, 2013, roč. 19, č. 6, s. 205. KÚHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 17.

¹¹⁴ Otázka závaznosti vlastních rozhodnutí Supreme Court není v Anglii jednoznačně dořešena, neboť sám soud se k této otázce, vzhledem ke svému krátkému působení, zatím neměl možnost vyjádřit. Otázka závaznosti rozhodnutí jeho předchůdce Appellate Committee of House of Lords je poněkud obsáhlejší samostatnou otázkou, proto se jí nebudu v této práci zabývat.

Druhým faktorem je, co z rozhodnutí je závazné ratio decidendi a co je v rozhodnutí navíc jako obiter dictum. O tomto bylo pojednáno výše.

Třetím faktorem je, zda je zjištěné ratio decidendi relevantní pro nový případ a v jakém rozsahu. Soud tedy zkoumá skutkové pozadí a aplikovatelnost precedentu na případ nový.¹¹⁵

3.5.4 Distinguishing, overruling, reversing

Distinguishing (odlišení) je nejčastější možností, metodou, jak se následování precedentu vyhnout. Precedent je pro případ řešený v budoucnu závazný, pokud si je s tímto případem podobný v relevantních aspektech. Jinými slovy, skutkové okolnosti obou případů se musí shodovat ve svých podstatných rysech a žádný tento podstatný fakt nesmí v jednom či druhém případě nadbývat nebo chybět. Takové okolnosti obou případů pak soudce při svém rozhodování porovnává, klasifikuje a hodnotí, a pak vlastní úvahou dojde k závěru, zda je precedent na kauzu použitelný, či zda shledá v případech takové skutkové odlišnosti, že bude nutné v novém případě rozhodnout jinak. *Distinctions* (odlišnosti) jsou důležitým prvkem v anglickém právním systému, neboť dovolují soudu pružně reagovat na poměry ve společnosti a společenský vývoj.¹¹⁶ Nesmí jich však být využíváno příliš extenzivně.¹¹⁷

Overruling (překonání rozhodnutí) je situace, kdy precedent pozbude své účinnosti z toho důvodu, že je překonán novým rozhodnutím soudu vyššího stupně. Nejedná se však o totožný případ, nýbrž se tak stane při řešení nové kauzy v budoucnu. Důvodů, které k tomu mohou vést, je několik. Jedním z nich je, že precedentní rozhodnutí bylo učiněno *per incuriam*, tedy nedbalostí či v důsledku pochybení¹¹⁸, a tak není žádoucí na něm stavět a vázat na ně rozhodování v budoucnu. Dalším případem je situace, kdy předchozí ratio decidendi již není vhodné či žádoucí. Nejčastější však zřejmě situace zvaná *reversing* (zvrácení, změna), kdy nadřízený soud či Supreme Court zvrátí rozhodnutí učiněné soudem nižšího stupně na

¹¹⁵ BOBEK, Michal. Ratio, obiter, precedent: Jak skutečně fungují? *Soudní rozhledy*, 2013, roč. 19, č. 6, s. 203.

¹¹⁶ KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 22.

GILLESPIE, Alisdair. *The English legal system*. 4. vydání. Oxford University Press, 2013, s. 80 - 81.

¹¹⁷ Příkladem mohou být případy *Merritt v Merritt* [1970] EWCA Civ 6 (27 April 1970) a *Balfour v Balfour* [1919] 2 KB 571. V obou případech se jednalo o nedodržení závazku manžela přispívat manželce určitou částkou na každý měsíc. Distinction však byla shledána v tom, že v případě *Meritt v Meritt*, byli v době vzniku závazku odloučení, a závazek manžela (který začal žít s jinou ženou) tak měl za účel vytvořit čistě právní vztah. Naproti tomu v případě *Balfour v Balfour* manžel musel na nějakou dobu odcestovat od nemocné manželky, ale slíbil jí přispívat určitou částkou měsíčně. Paní Balfourová se pak rozhodla svého manžela opustit, ale na měsíčních platbách i nadále trvala. Zde však byl kontrakt založen na úplně jiných skutkových okolnostech a účel platby byl odlišný vázaný na trvání jejich vztahu.

¹¹⁸ Kupříkladu se jedná o ignoraci či opomenutí legislativy či jiné závazné autority. *Morelle Ltd v Wakeling* [1955] 2 QB 379.

základě odvolání a nahradí ho rozhodnutím vlastním. K tomu dochází v rámci rozhodování stejné kauzy.¹¹⁹

V těchto případech bývají využívány tzv. *dissents*, což jsou nesouhlasná, odlišná stanoviska jednotlivých soudců, která se mohou stát přesvědčovací autoritou pro futuro.

3.6 Shrnutí

Precedent, jako charakteristický pramen anglického práva, efektivně fungující po několik staletí s sebou do právního systému přináší jak pozitiva, tak i určitá negativa a obtíže.

Na jednu stranu lze říci, že přináší právu jistotu, určitost a předvídatelnost. Člověk, který se na soudní systém obrátí, může s největší pravděpodobností očekávat, jak bude v jeho případě postupováno a rozhodnuto. Z tohoto hlediska je tento systém pro společnost vítaný a velmi dobře přijatelný. Zároveň se jedná o systém flexibilní. Následování precedentu se dá mnohými způsoby vyhnout nebo jej adaptovat na různé, nové situace. Precedent je, na rozdíl od právních norem, praktický. Je založen na reálných situacích a reálných, aktuálních skutečnostech.

Naproti tomu se však dá precedenční doktríně vytknout i jistá rigidita, kdy občas může být obtížné případ dostatečně odlišit od případů minulých. Problémem může být také intelektuálně velmi náročné určování *ratia decidendi* rozhodnutí. Existuje zde také nebezpečí obcházení precedentů pomocí prostředků, jimiž se dá od následování precedentů odchýlit.

V souhrnu je, z mého pohledu, právní systém Anglie systémem efektivním, s bohatou a zajímavou historií, a celkově odpovídá fungování Velké Británie jakožto parlamentní monarchie s úctou k tradičním hodnotám a zvyklostem.

---

¹¹⁹ GILLESPIE, Alisdair. *The English legal system*. 4. vydání. Oxford University Press, 2013, s. 81 - 82.

4 Vztah precedenčního a zákonného práva

4.1 Vztah precedenčního a zákonného práva v České republice – současné názory

Jelikož postavení precedentu v českém právním řádu a jeho vztah k zákonnému právu vyplývá z pojednání kapitoly o roli soudních rozhodnutích v České republice, na tomto místě bych se zaměřila na některé současné tendence a názory na vztah zákonného a precedenčního práva v českém právním systému.

Ačkoli někteří právníci považují ustanovení čl. 89 Ústavy za zakotvení precedentu jako pramene práva v českém právním řádu a povyšují tak Ústavní soud na zákonodárce nikoliv pouze negativního, je nutné toto ustanovení interpretovat systematicky, tedy v souvislosti s jinými relevantními ustanoveními, zejména těmi, ve kterých se hovoří o vázanosti zákonem, tedy rozhodnutím Parlamentu přijatém ve formálním procesu.¹²⁰

Všeobecně je tedy přijímán názor, který přisuzuje soudním rozhodnutím v kontinentálním právu argumentační závaznost.¹²¹ Z tohoto předpokladu by se však dal dovodit závěr, že autorita nejvyšších soudních instancí v kontinentální právní kultuře spočívá v tom, že soudci těchto instancí jsou považováni za takové autority pro jejich nejlepší argumentační schopnosti. „Ak majú vrcholové súdy autoritu, ktorá pridáva váhu ich právnym názorom, tak ide v prvom rade o autoritu formálnu a až v druhom rade o autoritu prirodzenú.“¹²²

Prvky jisté precedentní závaznosti se tedy stále více projevují i v českém právním prostředí. Obecná závaznost výroků nálezů Ústavního soudu o zrušení právního předpisu nebo jeho části, stanoviska a zásadní usnesení nejvyšších soudních instancí, publikace rozhodnutí v oficiálních sbírkách etc., to vše naznačuje, že i soudci v České republice by se neměli svévolně odvracet od již rozhodnutého.

Za zmínku určitě stojí ustanovení § 13 zákona č. 89/2012 Sb., občanského zákoníku: „Každý, kdo se domáhá právní ochrany, může důvodně očekávat, že jeho právní případ bude rozhodnut obdobně jako jiný právní případ, který již byl rozhodnut a který se s jeho právním případem shoduje v podstatných znacích; byl-li právní případ rozhodnut jinak, má každý, kdo

¹²⁰ WAGNEROVÁ, Eliška. Otázka možnosti uplatnění precedentu v českém právním řádu. *Právní rozhledy*, 2000, č. 1, s. 1.

¹²¹ BEZOUŠKA, Petr. Soudcovské dotváření práva vykračující z mezí zákona v návrhu českého občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2011, č. 1, s. 21.

¹²² KÁČER, Marek. *Prečo zotrvať pri rozhodnutom. Teória závaznosti precedentu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, s. 81.

se domáhá právní ochrany, právo na přesvědčivé vysvětlení důvodu této odchylky.“ Komentář k tomuto ustanovení hovoří o vyjádření principu rovnosti, právního státu a předvídatelnosti práva: „s obdobnými věcmi se má nakládat obdobně a s různými různě“¹²³, který svou podstatou připomíná doktrínu stare decisis a náležitého odůvodňování odlišných rozhodnutí. Bezouška se k problematice vyjádřil před přijetím nové úpravy tak, že v případě přijetí návrhu by mělo dojít „minimálně k diskusi o povaze soudních rozhodnutí, ne-li k přehodnocení pojmu „pramen práva“ (...) s uznáním obecné závaznosti předchozích soudních rozhodnutí.“¹²⁴

Nadále se objevují i názory poněkud zdrženlivější. Bobek se například vyjadřuje k bezhlavému přejímání a nepochopení pojmosloví a institutů převzatých z common law, k přisuzování jiných významů těmto pojmům a v důsledku toho také k nadhodnocení významu judikatury, což není přístojné fungování ustálené judikatury v kontinentálním právním řádu.¹²⁵

Kühn se k problematice vyjadřuje tak, že je nesporné, že role precedentu v kontinentálním právu bude v budoucnu stále posilovat, z čehož a contrario dovozují, že precedent také nepovažuje za obecně závazný pramen českého práva.¹²⁶

Otázka precedenční závaznosti soudních rozhodnutí je tedy v českém prostředí přinejmenším rozpačitá.

4.2 Vztah precedenčního a zákonného práva ve Velké Británii

Soudcovské a zákonné právo jsou dva základní prvky, dva hlavní prameny, které tvoří anglický právní systém. V posledních dvou letech význam zákonodárství v Anglii, která je zemí založenou zejména na precedentech a soudcovském právu, výrazně vzrostl. Parlament jakožto zákonodárský orgán přijímá návrhy zákonů, ze kterých se po udělení tzv. Royal Assent (královského souhlasu, schválení) stávají Acts of Parliament, které jsou hlavní formou zákonného práva. Mimo to existuje i sekundární novotvorba, která je delegační a subordinační legislativou vydávanou v mezích Acts of Parliament.¹²⁷ Význam zákonného práva roste zejména z důvodu potřeby vyššího stupně zásahů do společenských a ekonomických vztahů ze strany vlády a zákonodárského sboru. Zákony umožňují vytvářet obecný rámec pro určité

¹²³ LAVICKÝ, Petr. In LAVICKÝ, Petr a kol. (eds). *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, s. 115 - 118.

¹²⁴ BEZOUŠKA, Petr. Soudcovské dotváření práva vykračující z mezí zákona v návrhu českého občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2011, č. 1, s. 21.

¹²⁵ BOBEK, Michal. Ratio, obiter, precedent: jak skutečně fungují? *Soudní rozhledy*, 2013, č. 6, s. 206.

¹²⁶ KÜHN, Zdeněk. Nová koncepce normativity judikatury obecného soudnictví na pozadí rozhodnutí Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9, č. 6, s. 269.

¹²⁷ Pro účely dalšího výkladu je používán výraz zákon pro všechny legislativní akty, jako je tomu v anglické literatuře pod pojmem statutes.

oblasti, ve které se soudci mohou jednotně pohybovat, což působí na jednu stranu flexibilně, jelikož se abstraktně určí okruh vztahů, které je potřeba regulovat na rozdíl od rozhodnutí, které se týká pouze konkrétního případu. Na druhou stranu je možné Act of Parliament změnit zase jen jiným Act of Parliament.¹²⁸

„Formální vztah mezi common law a zákony lze shrnout velmi jednoduše – soudy v systémech common law mají stejně jako v kontinentálních systémech povinnosti respektovat zákony a rozhodovat na jejich základě. Pravidlo, které bude v rozporu se zákonem, v takovémto případě v míře odpovídající tomuto nesouladu ustoupí.“¹²⁹ Zákonné právo má tedy formální přednost, soudy jej musí respektovat a aplikovat, nicméně zákony mají v Anglii specifickou povahu. Historicky se anglické právo vyvíjelo primárně díky soudní činnosti a zákonodárce tak zasahuje pouze v úzce vymezených oblastech a zároveň velmi obecným způsobem, který stále připouští prostor při interpretaci soudy. Vše, co je součástí common law je pořád platným a použitelným právem a není tedy třeba ho vymezovat či komplexně vyjadřovat v zákonech.¹³⁰

Legislativa je vyjadřována v psané podobě. Každému jazyku je přirozené, že určité pojmy jsou postihovány nejednoznačností a nejasností. Legislativa má přirozeně sklon k tomu definovat pojmy obecně, genericky a široce, aby byla uplatnitelná všeobecně a ne jen v konkrétních a ojedinělých případech. Když poté na soud napadne kauza, na kterou je použita legislativa obsahující tyto neurčité právní pojmy, musí je soud interpretovat. V určitých oblastech práva dochází častěji ke sporům, které se týkají stejného právního předpisu, a tento právní pojem může být tedy interpretován vícekrát. V takovém případě pak může dojít k opětovné publikaci zákona s poznámkami a shrnutími jednotlivých případů, které se k těmto pojmům váží. Tyto interpretace nejsou součástí common law, nýbrž pro svůj poměr k legislativě jsou považovány za jí pomocné a stávají se součástí práva zákonného. Principy common law, včetně precedenční doktríny, jsou však příkladem toho, jak má být s touto interpretací zacházeno, tedy že je příkladem pro užití v budoucnu.¹³¹

Samotné soudy v praxi vyvinuly dva přístupy k interpretaci zákonů. Prvním z nich je *literal approach* (doslovný přístup), při kterém soud aplikuje doslovný text zákona, přičemž musí dbát bezprostředního společenského kontextu, ve kterém byl zákon vytvořen, a souladu

---

¹²⁸ GILLIES, Peter. *Business law*. 12. vydání. Sydney: Federation Press, 2004, s. 23 - 27.

¹²⁹ KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 22.

¹³⁰ Tamtéž, s. 22 - 24.

¹³¹ GILLIES, Peter. *Business law*. 12. vydání. Sydney: Federation Press, 2004, s. 23 - 27.

pojmu s celým Act of Parliament.¹³² Při této interpretaci se aplikuje tzv. Golden rule (Zlaté pravidlo), které má za úkol zmírňovat a usměrňovat doslovný výklad. Ten má být dodržován pouze, pokud to nepovede ke zřejmé absurditě nebo rozporuplnosti s Act of Parliament jako celkem.^{133 134}

Druhým přístupem je *purpose approach* (účelový výklad), kdy soud vykládá zákon v souladu s účelem, který tento zákon sleduje. Zde soud musí zjišťovat presumovaný záměr zákonodárce a po jeho zjištění přiřazovat významy jednotlivým pojmům.

V praxi dochází ke kombinaci obou přístupů. V samotných zákonech se někdy vyskytuje jakýsi slovníček pojmů s jejich výkladem. V případě pojmů často užívaných napříč spektrem právních odvětví dochází také k vydávání *Interpretation Acts* (výkladové akty).¹³⁵

136

4.3 Vztah typicky zákonného práva České republiky a typicky precedenčního práva Velké Británie, odlišnosti těchto systémů a jejich důvody

Kontinentální a angloamerický právní systém, tedy konkrétně i právní systém České republiky a Velké Británie, se neustále sbližují, nicméně viditelné odlišnosti jsou zde stále patrné. Některé z těchto rozdílů jsou důsledkem historického vývoje, některé jsou jen přechováváním již překonaných dogmat a některé mají svůj racionálně vysvětlitelný podklad.

První velká odlišnost obou právních kultur spočívá v *chápání otázky závaznosti*. V České republice si pod pojmem obecné právní závaznosti představíme v prvé řadě zákon, tedy právní předpis, který musí projít zákonodárným procesem, má účinky erga omnes a změnitelný je zásadně zase jen zákonodárným procesem. Anglický precedent naproti tomu připouští různé stupně závaznosti, je to tvárný institut, který se neustále přizpůsobuje aktuálním společenským podmínkám a připouští změnu, která neprochází tak formálním procesem jako zákon. Z tohoto tedy vychází i odlišné koncepte pojetí precedentu. Pokud bychom v České republice připustili závazné účinky soudního rozhodnutí, vnímali bychom

---

¹³² Tamtéž.

¹³³ Grey v. Pearson (1857) 6 HLC 61 at 601.

¹³⁴ Příkladem užití Zlatého pravidla je případ R v Allen (1872) LR 1 CCR 367, ve kterém se řešil delikt bigamie. V Offences Against the Person Act (delikty proti osobě) z roku 1861 je bigamie definována uzavřením nového manželství ženatým mužem či vdanou ženou. Vzhledem k tomu, že civilní právo však nezná druhé manželství, musel být pojem interpretován jako „absolvuje manželský obřad“.

¹³⁵ Například Interpretation Act 1978.

¹³⁶ GILLIES, Peter. *Business law*. 12. vydání. Sydney: Federation Press, 2004, s. 27 - 29.

pod touto závazností něco mnohem rigidnějšího než právníci ve Velké Británii, což by logicky neodpovídalo funkčnosti celého systému.

Z mého pohledu zřejmě největší a základní odlišností mezi předmětnými právními systémy je *odlišné nazírání na právo*. V České republice převažuje model, dle kterého judikatura plní výkladovou úlohu. Soudní rozhodnutí sice nejsou prameny práva, a také doktrína odráží jejich význam poměrně slabě, nicméně to neznamená, že by nebyla součástí právního systému. Interpretační model však omezuje možnosti aplikace precedentu a role soudcovské tvorby práva je tak značně podceňována. V České republice chápeme pod právem soubor zákonů a pod právní normou slova zákona. Ve Velké Británii je naproti tomu právní norma něco, co je příliš obecné a skutečným pramenem práva je, i v případě možné jednoduché interpretace zákona, vždy nakonec precedent, který určuje, že výklad tohoto zákona je správný a jednoznačný.

Neopomenutelnou je také *otázka dosahování právní jistoty*. Ve všech právních systémech naproti sobě stojí požadavek předvídatelnosti, stability práva a právní jistoty, na druhé straně flexibilita práva a jeho přizpůsobování společenskému vývoji a aktuálním podmínkám. V České republice bylo stability a předvídatelnosti tradičně dosahováno tvorbou kodexů a flexibilita obecností a abstraktností norem. České právo jako systém práva psaného tíhne k představě všeobsahujícího zákona, kterým je soudce vázán. Zákon by měl tedy obsahovat řešení všech otázek a soudy by tak měly ve stejných případech řešených dle stejného zákona docházet ke shodným závěrům a řešením. Praxe se však od tohoto vzoru poněkud liší. V Anglii naproti tomu bylo stability dosahováno pomocí doktríny *stare decisis* a flexibility principem *equity*. Nikdy zde neexistovala systematizovaná hierarchie pramenů práva a pod široce pojatý pojem právo jsou zahrnuty nejen právní předpisy, ale i jiné standardy a soudní rozhodnutí. To, co tento rozsáhlý systém pojí, je právě zásada *stare decisis*.¹³⁷

4.4 Evropský kontext

Ve dnech 1. ledna 1973 a 1. května 2004 vstoupily Velká Británie a Česká republika do Evropské unie, tedy politické a ekonomické unie založené na supranacionálním principu spolupráce, který předpokládá svěřeni části suverénních pravomocí nadstátní organizaci, která je nadále realizuje jako samostatný subjekt. Pro obě země tak začalo platit vedle jejich práva vnitrostátního a mezinárodních smluv, které uzavřely, také právo evropské, tj. systém

---

¹³⁷ KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, s. 25 - 29.

právních principů a norem, které upravují vztahy, jež vznikají v souvislosti s fungováním Evropské unie a uskutečňováním jejich integračních politik.

V rámci Evropské unie, ale i v širším evropském kontextu, dochází k evropeizaci, harmonizaci a unifikaci vnitrostátních právních řádů, a to jak prostřednictvím normativních právních aktů, tak činností dvou významných evropských soudních institucí – Evropského soudního dvora a Evropského soudu pro lidská práva.

Evropské právo je především systémem kodifikovaným. Základem jsou tedy pravidla vyjádřená v psaných pramenech s tím, že celá řada těchto pravidel je definována velmi obecně a poskytuje tak prostor pro interpretaci a dotváření práva soudy.

„Právní věda se v Evropě vyvíjela posledních 200 let v národním duchu (...) v Anglii doposud na počátku přístupu k řešení každého případu stojí možný precedent. Rozdílná situace panuje v postkomunistických zemích, které se s větším či menším úspěchem snaží překonávat dědictví totalitního právního myšlení. Jedno mají však všechny státy Evropské unie společné – řeší mnohem složitější vztahy mezi prameny práva, než řešily v době, kdy EU neexistovala či státy stály mimo ni. Soudy členských států musejí při řešení právních případů brát v úvahu mnohem více relevantních pravidel, zejména pak ta pocházející ze směrnic jako nejdůležitějšího pramene sekundárního evropského práva. Stává se pro ně užitečným sledovat, jak je stejná směrnice provedena v jiných státech, a zvažovat zahraniční judikaturu a jurisprudenci.“¹³⁸

4.4.1 Vztah evropského práva k vnitrostátnímu právu členských států, zásady vnitrostátní aplikace práva Evropské unie

Evropské právo a vnitrostátní právo členských států koexistují vedle sebe. Vztah mezi těmito právními systémy se projevuje především prostřednictvím aplikačních zásad, které vydedukoval a zformuloval Evropský soudní dvůr v rámci své rozhodovací praxe. Jedná se o princip přednosti (nadřazenosti) a o zásadu přímého účinku evropského práva.

Přednost je základní vlastností práva Evropské unie. Znamená povinnost vnitrostátního soudu nebo jiného orgánu neaplikovat v řízení vnitrostátní právní normu, která odporuje právu evropskému, a povinnost aplikovat na daný případ normu práva Evropské unie. Základ doktríny přednosti vychází z rozhodnutí 6/64 Costa, ve kterém se mimo jiné praví, že „právo, které pochází ze Smlouvy jako ze samostatného pramene práva, nemůže být kvůli svému zvláštnímu postavení a původu potlačeno národní právní normou, pokud má být

---

¹³⁸ BEZOUŠKA, Petr. Soudcovské dotváření práva vykračující z mezí zákona v návrhu českého občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2011, č. 1, s. 18.

zachován jeho charakter jako práva Společenství a pokud nemá být zpochybněn samotný právní základ Společenství.“¹³⁹ Postupně byl princip přednosti doplněn dalšími rozhodnutími o přednosti evropského práva před ústavními zákony, správními rozhodnutími a ustanoveními kolektivních smluv.¹⁴⁰

Nadřazenost evropského práva však není členskými státy a zejména národními soudy přijímána bezvýjimečně. Ve Velké Británii se tento princip dostal do přímého rozporu s principem parlamentní suverenity, který soudům výslovně zakazuje neaplikovat akt parlamentu. European Communities Act z roku 1972, který začal platit současně se vstupem Velké Británie do Evropské unie, zde umožnil přímou použitelnost evropského práva. Presumuje se v něm soulad obou právních řádů, ale v případě jejich zjevného a výkladem neodstranitelného rozporu byla dána přednost právu národnímu.¹⁴¹ Ke změně došlo rozhodnutím v případě známém jako Factortame¹⁴², ve kterém Sněmovna Lordů vyslovila stanovisko ve prospěch přednosti práva evropského.¹⁴³

Také český Ústavní soud se principem přednosti zabýval v rozhodnutí o tzv. cukerných kvótách. V rozhodnutí Ústavní soud přednost výslovně nevyjádřil, nicméně z jeho argumentace se dá uznání principu přednosti dovodit. Zároveň však dodává, že se nejedná o přednost absolutní, a to z důvodu možnosti zpětného převzetí pravomocí přenesených na orgány Evropské unie.

Druhým základním projevem vztahu mezi vnitrostátním a evropským právem je jeho přímý účinek. To znamená, že na základě ustanovení práva evropského mohou přímo vznikat práva a povinnosti subjektům práva vnitrostátního a že o těchto právech a povinnostech lze rozhodovat před vnitrostátními orgány přímo na základě norem práva evropského, bez transpozice do vnitrostátního právního řádu. Přímý účinek byl opět definován Evropským soudním dvorem, konkrétně v rozhodnutí 26/62 Van Gend en Loos.^{144 145}

---

¹³⁹ Rozsudek Soudního dvora 6/64 Flaminio Costa vs. ENEL [1964] ECR 585, 593.

¹⁴⁰ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK, Václav. *Evropské právo I*. Praha: Linde, 2007, s. 137 - 140.

¹⁴¹ European Communities Act. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1972/68/introduction>>.

¹⁴² R v Secretary of State for Transport ex p Factortame Ltd (Interim Relief Order) [1990] UKHL 7 (26 July 1990).

¹⁴³ Veřejně přístupný vzdělávací zdroj. *Is the United Kingdom Parliament Still Sovereign?* [online]. ckstudentblog.wordpress.com, [cit. 22. srpna 2014]. Dostupné na <<http://ckstudentblog.wordpress.com/2010/03/29/is-the-united-kingdom-parliament-still-sovereign/>>.

MITCHELL, Justine. *Parliamentary supremacy in the UK since joining the European union* [online]. atp.uclan.co.uk, [cit. 22. srpna 2014]. Dostupné na <<http://atp.uclan.ac.uk/buddypress/diffusion/?p=1669>>.

¹⁴⁴ Rozsudek Soudního dvora 26/62 BV Algemene Transporten Expeditie Onderneming van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen [1963] ECR I.

¹⁴⁵ ŠÍŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK, Václav. *Evropské právo I*. Praha: Linde, 2007, s. 117 - 119.

4.4.2 Judikatura Soudního dvora Evropské unie a Evropského soudu pro lidská práva

Evropský soudní dvůr dle ustanovení čl. 19 odst. 1 Smlouvy o Evropské unii zajišťuje dodržování práva při výkladu a dodržování Smluv.¹⁴⁶ Soudní dvůr má monopol na výklad práva Evropské unie, kterým ho zejména doplňuje a obohacuje, ale vytváří svou činností také instituty nové, jako například výše zmíněné principy přímého účinku a nadřazenosti, definování obecných zásad právních a podobně. Právě v důsledku různých právních tradic a kultur je povaha rozhodnutí Evropského soudního dvora nejasně vymezena. Formálně se jedná pouze o výklad existujícího práva, jako je tomu v tradičních kontinentálních kulturách, ale o postavení rozhodnutí v rámci pramenů práva nepanuje jednotný názor. Je pojímáno například jako pramen práva se skutečnou normativní funkcí, quasipramen práva, někdy je užíváno také termínu precedent.

Neuplatňuje se však formální vázanost Evropského soudního dvora vlastními rozhodnutími, jak je to pro precedenční systém typické, stejně jako nedochází k charakteristicky detailní práci s předchozími rozhodnutími a k hledání odlišností. Soudní dvůr má tendenci obecně reflektovat své přístupy a citovat rozhodnutí potvrzující jeho závěry. Ani struktura samotného rozhodnutí soudního dvora není vhodná pro precedenční použití. Výrok, který by mohl být považován za *ratio decidendi*, je pouhým obecným konstatováním, že je právní akt neplatný bez dalších okolností. Mezi soudy národními a Evropským soudním dvorem neexistují vztahy nadřízenosti a podřízenosti. Absence této hierarchie je podstatnou mezerou pro vytváření precedentů, jelikož právě na hierarchické struktuře a s ní spojené autoritativní kontrole rozhodnutí soudů nižších soudy vyššími stojí předpoklad vytváření precedentů. Národní soudy tak mohou kdykoli znovu zahájit řízení a usilovat o změnu dosavadní rozhodovací praxe. Konstantní judikatura Evropského soudního dvora však představuje vysokou autoritu, kterou mají soudy národní následovat a rozhodovat v souladu s ní.¹⁴⁷

Evropský soud pro lidská práva dle ustanovení čl. 19 Evropské úmluvy o ochraně lidských práv a základních svobod zajišťuje plnění závazků přijatých Vysokými smluvními stranami právě v Úmluvě a jejích protokolech. Úmluva přiznává v čl. 1 každému, kdo podléhá její jurisdikci, práva v ní uvedená. Evropský soud se tak zabývá individuálními a mezistátními stížnostmi proti porušení základních práv zaručených Úmluvou a jejím výkladem ve 47 členských státech Rady Evropy, které ji ratifikovaly, mimo jiné tedy i Česká republika a Velká Británie.

---

¹⁴⁶ Smlouva o Evropské unii.

¹⁴⁷ ŠIŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK, Václav. *Evropské právo I*. Praha: Linde, 2007, s. 109 - 113.

Smluvní státy se v Úmluvě zavázaly, že budou svým občanům garantovat standard ochrany lidských práv a Evropský soud pro lidská práva tak fakticky plní roli odvolacího orgánu. Rozsudek Evropského soudu pro lidská práva je závazný pro strany sporu, tedy nepoživá obecné formální závaznosti, avšak vzhledem k jeho postavení a autoritě je judikatura Evropského soudu pro lidská práva důležitým aspektem při rozhodování národních soudů, ovlivňuje přístup nejvyšších soudních instancí ke stížnostem a jejich náhled na chápání lidských práv a svobod. Zároveň může mít i nepřímý vliv na změnu právních předpisů, neboť prohraje-li stát u Evropského soudu spor, jehož meritum spočívá v předpisech daného státu, vystavuje se při ignorování judikatury Soudu nebezpečí dalších prohraných sporů.^{148 149}

4.5 Shrnutí

Vztah precedenčního a zákonného práva se jak v České republice, tak ve Velké Británii, ale i v obou zemích jako zástupců typicky zákonného a typicky precedenčního práva ve vzájemném poměru, v posledních letech a zejména s přihlédnutím k evropskému kontextu, výrazně mění. Oba právní systémy se sobě přibližují, rozdíly mezi nimi se stírají. Některé progresivní názory již hovoří o precedentu v českém právním řádu, v anglickém právu nabírá na důležitosti psaný pramen práva. Stále je však třeba dbát na historický kontext a právní tradice obou zemí, a také na to, že odlišnosti, které mezi těmito právními systémy existují, mají své racionální důvody.

Definovat jednoznačně takto složitý a neustále se vyvíjející vztah mezi zákonným a precedenčním právem je, zvláště v českém právním prostředí, velmi obtížným úkolem. Zajisté je této aktuální problematice minimálně vhodné stále věnovat pozornost.

---

¹⁴⁸ Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod.

¹⁴⁹ ČERNÝ, Petr. *Vliv Evropského soudu pro lidská práva na řízení před Ústavním soudem ČR* [online]. ipravnik.cz, 6. září 2006 [cit. 22. srpna 2014]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/pravo-ustavni-a-spravni/art_4978/vliv-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-na-řízení-před-ústavním-soudem-cr.aspx>.

Závěr

Cílem této diplomové práce bylo vymezit institut precedentu, zhodnotit jeho úlohu v právních systémech České republiky a Velké Británie, zjistit podobnosti, specifika a odlišnosti tohoto institutu v obou právních systémech. Dalším cílem bylo vymezit vztah precedenčního a zákonného práva, a to jak v obou zemích zvlášť, tak práva českého jako typicky zákonného práva a anglického jako charakteristicky precedenčního práva.

V první, úvodní kapitole této práce je definován institut precedentu a je nastíněn jeho historický vývoj. Tato kapitola poskytuje nezbytný teoretický základ následujícím kapitolám, které považuji za jádro diplomové práce.

Druhá kapitola je věnována roli soudních rozhodnutí v České republice. Judikatura českých soudů, především pak judikatura ustálená, plní nezastupitelnou úlohu v českém právním systému. Je nezbytným zdrojem poznání a právní argumentace, která je součástí pracovního života každého právníka. Analýzou Peczenikovy stupnice závaznosti a jejím aplikováním na jednotlivé druhy soudních rozhodnutí došla k závěru, že judikatura požívá v českém prostředí minimálně normativní síly, která je předmětem poměrování. To znamená, že precedent by měl být aplikován, nejsou-li zde důvody převažující ve prospěch rozhodnutí jiného. Česká republika je právní stát, který je mimo jiné založen na předvídatelnosti práva a legitimním očekávání, což se ve velké míře podobá doktríně *stare decisis* typické pro precedenční právo Velké Británie.

Následující, třetí kapitola se zabývá precedentem jako stylovým pramenem anglického práva. Jedná se o charakteristický a stěžejní pramenem práva Velké Británie, nikoli však jediným. Anglické právo je historicky založeno na systému *common law*, tedy právu tvořeném zejména soudními precedenty, a systému *equity*, který doplňuje *common law* rozhodováním na základě spravedlnosti. Precedenční právo Velké Británie je založeno na doktríně *stare decisis*, pro kterou je nezbytná pevná hierarchie soudů a stanovení pravidel závaznosti jejich rozhodnutí. Precedent vnáší do anglického práva právní jistotu, určitost a předvídatelnost soudního rozhodování. Je institutem flexibilním, který je možno adaptovat na nejrůznější právní situace. Precedenty vychází z praxe, vyhýbají se tak abstraktnosti a obecnosti zákonných právních norem. Na druhou stranu je však také institutem poněkud rigidním, jelikož je často obtížné odlišit aktuální případ od případu již precedenčně řešeného.

Poslední, čtvrtá kapitola se věnuje vztahu zákonného a precedenčního práva. Moderní právní vývoj vede ke stále většímu přibližování kontinentálního a angloamerického právního systému. Tomu značnou měrou přispívá členství obou zemí v Evropské unii. V České

republice je vztah zákonného a precedenčního práva dán postavením zákona jako základního pramene českého práva. Postavení soudního rozhodnutí však v českém právním systému není jednoznačně definováno. V souvislosti s přijetím nové soukromoprávní úpravy se v právní teorii objevují dokonce podněty k diskuzím o přehodnocení hierarchie pramenů práva. Ve Velké Británii je vztah zákonného a precedenčního práva založen na stanovených pravidlech. Zákonné právo má formální přednost. Soudy jej musí respektovat a aplikovat, nicméně zákonodárce zasahuje pouze v úzce vymezených oblastech a zároveň velmi obecným způsobem, který stále připouští prostor při interpretaci soudy. Jak české, tak anglické právo si však zachovávají svá specifika a odlišnosti. Jde především o odlišné chápání právní závaznosti, nazírání na právo a otázku dosahování právní jistoty. Co se týče evropského kontextu, zejména v rámci Evropské unie dochází k harmonizaci a unifikaci vnitrostátních právních řádů prostřednictvím normativních právních aktů a činností Evropského soudního dvora a Evropského soudu pro lidská práva.

Věřím, že cíle stanovené v úvodu diplomové práce se mi podařilo splnit. Do budoucna by bylo možné dále se zabývat postavením precedentu v hierarchii českého práva v souvislosti s přijetím nové soukromoprávní úpravy.

Seznam použitých zdrojů

Monografie

- [1] BOGUSZAK, Jiří, ČAPEK, Jiří. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: CODEX Bohemia, 1997, 257 s.
- [2] CROSS, Rupert, HARRIS, James W. *Precedent in English law*. 4. vydání. New York: Oxford University Press, 1991, 246 s.
- [3] EISENBERG, Melvin Aron. *The nature of the common law*. Cambridge, Mass: Harvard University Press, 1991, 204 s.
- [4] FILIP, Jan, HÖLLANDER, Pavel, ŠIMÍČEK, Vojtěch (eds). *Zákon o ústavním soudu*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 929 s.
- [5] GERLOCH, Aleš. *Teorie práva*. 5. vydání. Plzeň: Aleš Čeněk, 2009, 312 s.
- [6] GILLESPIE, Alisdair. *The English legal system*. 4. vydání. Oxford University Press, 2013, 688 s.
- [7] GILLIES, Peter. *Business law*. 12. vydání. Sydney: Federation Press, 2004, 987 s.
- [8] HANUŠ, Libor. *Právní argumentace nebo svévole*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2008, 200 s.
- [9] HARVÁNEK, Jaromír a kol. *Teorie práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2008, 501 s.
- [10] HENDRYCH, Dušan a kol. *Právní slovník*. 3. vydání. Praha: C. H. Beck, 2009, 1450 s.
- [11] JEMELKA, Luboš a kol. (eds). *Soudní řád správní. Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2013, 1162 s.
- [12] KÁČER, Marek. *Prečo zotrvať pri rozhodnutom. Teória záväznosti precedentu*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, 166 s.
- [13] KNAPP, Viktor. *Velké právní systémy (Úvod do srovnávací právní vědy)*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 1996, 264 s.

- [14] KOCOUREK, Jiří. In KOCOUREK, Jiří, ZÁRUBA, Jan (eds). *Zákon o soudech a soudcích; Zákon o státním zastupitelství*. 2. vydání. Praha: C. H. Beck, 2004. 621 s.
- [15] KÜHN, Zdeněk, BOBEK Michal, POLČÁK Radim. *Judikatura a právní argumentace: teoretické a praktické aspekty práce s judikaturou*. 1. vydání. Praha: Auditorium, 2006, 234 s.
- [16] KÜHN, Zdeněk. *Aplikace práva ve složitých případech. K úloze právních principů v judikatuře*. 1. vydání. Praha: Karolinum, 2002, 419 s.
- [17] KUKLÍK, Jan, SELTENREICH, Radim. *Dějiny angloamerického práva*. 2. vydání. Praha: Leges, 2011, 871 s.
- [18] KUKLÍK, Jan. *Poodhalené tváře anglického práva*. Plzeň: Aleš Čeněk, 2013, 416 s.
- [19] LAVICKÝ, Petr a kol. (eds). *Občanský zákoník I. Obecná část (§ 1 – 654). Komentář*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2014, 2400 s.
- [20] MacCORMICK, D. Neil, SUMMERS, S. Robert (eds). *Interpreting Precedents. A Comparative Study*. Dartmouth: Aldeshot, 1997, 585 s.
- [21] NECKÁŘ, Jan a kol. (eds). *Dny práva – 2008 – Days of Law*. Brno: Tribun EU, 2008, 1908 s.
- [22] OSINA, Petr. *Teorie práva*. 1. vydání. Praha: Leges, 2013, 240 s.
- [23] SLÁDEČEK, Vladimír, MIKULE, Vladimír, SYLLOVÁ, Jindřiška (eds). *Ústava České republiky*. 1. vydání. Praha: C. H. Beck, 2007, 949 s.
- [24] ŠIŠKOVÁ, Naděžda, STEHLÍK, Václav. *Evropské právo I*. Praha: Linde, 2007, 310 s.
- [25] TÓTHOVÁ, Marta. *Anglo-americký právní systém*. 1. vydání. Košice: Edičné stredisko Univerzity Pavla Jozefa Šafárika v Košiciach, 2003, 97 s.
- [26] *Ústava České republiky. Listina základních práv a svobod. Úplné znění doplněné poznámkami, úvodem do problematiky a výběrem ze soudních případů*. Nakladatelství Olomouc: 2005, 263 s.

[27] WINTEROVÁ, Alena a kol. *Civilní právo procesní*. 6. vydání. Praha: Linde, 2011, 711 s.

Odborné články

[28] BEZOUŠKA, Petr. Soudcovské dotváření práva vykračující z mezí zákona v návrhu českého občanského zákoníku. *Právní rozhledy*, 2011, č. 1, s. 18 – 22.

[29] BOBEK, Michal. Ratio, obiter, precedent: Jak skutečně fungují? *Soudní rozhledy*, 2013, roč. 19, č. 6, s. 202 – 208.

[30] KNAPP, Viktor. Soudcovská tvorba práva v socialistických zemích. *Právník*, 1969, roč. 108, č. 2, s. 81 – 91.

[31] KNAPP, Viktor. Zákonodárná moc Ústavního soudu. *Právník*, 1993, roč. 132, č. 2, s. 101 – 110.

[32] Kühn, Zdeněk. Nová koncepce normativity judikatury obecného soudnictví na pozadí rozhodnutí Ústavního soudu. *Právní rozhledy*, 2001, roč. 9, č. 6, s. 265 – 296.

[33] KÜHN, Zdeněk. Role judikatury v České republice a její proměna v průběhu posledních patnácti let. *Jurisprudence*, 2006, roč. 15, č. 2, s. 51 - 57.

[34] ŠIMÍČEK, Vojtěch. Předvídatelnost soudního rozhodování. *Jurisprudence*, 2004, roč. 5, č. 5, s. 7 – 11.

[35] WAGNEROVÁ, Eliška. Otázka možnosti uplatnění precedentu v českém právním řádu. *Právní rozhledy*, 2000, č. 1, s. 1 – 2.

Právní předpisy

[36] Evropská úmluva o ochraně lidských práv a základních svobod

[37] Smlouva o Evropské unii

[38] Ústavní zákon č. 1/1193 Sb., Ústava České republiky, ve znění ústavních zákonů č. 347/1997 Sb., 300/2000 Sb., 448/2001 Sb., 395/2001 Sb., 515/2002 Sb., 319/2009 Sb., 71/2012 Sb. a 98/2013 Sb.

[39] Zákon č. 150/2002 Sb., soudní řád správní, ve znění pozdějších předpisů

- [40] Zákon č. 182/1993 Sb., o Ústavním soudu, ve znění pozdějších předpisů
- [41] Zákon č. 40/1964 Sb., občanský zákoník, ve znění zákona č. 202/2012 Sb. účinném ke dni 1. září 2012
- [42] Zákon č. 6/2002 Sb., o soudech a soudcích, ve znění pozdějších předpisů
- [43] Zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, ve znění pozdějších předpisů
- [44] Zákon č. 99/1963 Sb., občanský soudní řád, ve znění pozdějších předpisů

Judikatura

a) česká

- [45] Nález Ústavního soudu ze dne 25. listopadu 1999, sp. zn. III. ÚS 470/97.
- [46] Nález Ústavního soudu ze dne 15. dubna 2003, sp. zn. I. ÚS 125/99.
- [47] Nález Ústavního soudu ze dne 25. ledna 2005, sp. zn. III. ÚS 252/04.
- [48] Nález Ústavního soudu ze dne 17. srpna 2005, sp. zn. I. ÚS 403/03.
- [49] Nález Ústavního soudu ze dne 2. dubna 2007, sp. zn. IV. ÚS 301/05.
- [50] Nález Ústavního soudu ze dne 11. ledna 2008, sp. zn. IV. ÚS 814/06.
- [51] Nález Ústavního soudu ze dne 3. června 2009, sp. zn. I. ÚS 420/09.
- [52] Usnesení Ústavního soudu ze dne 4. května 1994, sp. zn. I. ÚS 17/94.
- [53] Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 3. prosince 2009, sp. zn. 30 Cdo 2811/2007.

b) anglická

- [54] Grey v. Pearson (1857) 6 HLC 61 at 601.
- [55] R v Allen (1872) LR 1 CCR 367.
- [56] Balfour v Balfour [1919] 2 KB 571.
- [57] Young v Bristol Aeroplane Co Ltd [1944] KB 718 Court of Appeal.

- [58] *Morelle Ltd v Wakeling* [1955] 2 QB 379.
- [59] *Scruttons Ltd v Midland Silicones* [1961] UKHL 4 (06 December 1961).
- [60] *Merritt v Merritt* [1970] EWCA Civ 6 (27 April 1970)
- [61] *Cassell Co Ltd v Broome (No 1)* [1972] UKHL 3 (23 February 1972).
- [62] *R v Secretary of State for Transport ex p Factortame Ltd (Interim Relief Order)* [1990] UKHL 7 (26 July 1990).
- [63] *Bright, R (on the application of) v Central Criminal Court* [2000] EWHC 560 (QB) (21 July 2000).
- [64] *National Westminster Bank plc v. Spectrum Plus Limited & Ors* [2005] UKHL 41 (30 June 2005).

c) evropská

- [65] *Rozsudek Soudního dvora 26/62 BV Algemene Transporten Expeditie Onderneming van Gend en Loos v. Nederlandse Administratie der Belastingen* [1963] ECR 1.
- [66] *Rozsudek Soudního dvora 6/64 Flaminio Costa vs. ENEL* [1964] ECR 585, 593.

Internetové zdroje

- [67] CASTELLANO, Daniel J. *Common Law and Civil Jurisprudence* [online]. Arcaneknowledge.org, 2009 [cit. 28. července 2014]. Dostupné na <<http://www.arcaneknowledge.org/histpoli/commoncivil.htm>>.
- [68] *Common law, equity and statute law*. [online]. labspace.open.ac.uk, [cit. 27. 7. 2014]. Dostupné na <<http://labspace.open.ac.uk/mod/resource/view.php?id=415864>>.
- [69] ČERNÝ, Petr. *Vliv Evropského soudu pro lidská práva na řízení před Ústavním soudem ČR* [online]. ipravnik.cz, 6. září 2006 [cit. 22. srpna 2014]. Dostupné na <http://www.ipravnik.cz/cz/clanky/pravo-ustavni-a-spravni/art_4978/vliv-evropskeho-soudu-pro-lidska-prava-na-řízení-před-ústavním-soudem-cr.aspx>.

- [70] *General eyres 1194-1348*. [online]. thenationalarchives.gov.uk, [cit. dne 26. července 2014] Dostupné na <<http://www.nationalarchives.gov.uk/records/research-guides/general-eyres.htm>>.
- [71] *Historical development of the common law*. [online]. labspace.open.ac.uk, [cit. dne 26. července 2014]. Dostupné na <<http://labspace.open.ac.uk/mod/resource/view.php?id=415819>>.
- [72] *Is the United Kingdom Parliament Still Sovereign?* [online]. ckstudentblog.wordpress.com, [cit. 22. srpna 2014]. Dostupné na <<http://ckstudentblog.wordpress.com/2010/03/29/is-the-united-kingdom-parliament-still-sovereign/>>.
- [73] MITCHELL, Justine. *Parliamentary supremacy in the UK since joining the European union* [online]. atp.uclan.co.uk, [cit. 22. srpna 2014]. Dostupné na <<http://atp.uclan.ac.uk/buddypress/diffusion/?p=1669>>.
- [74] Oxford Dictionaries. [online]. oxforddictionaries.com, [cit. 27. července 2014] Dostupné na <<http://www.oxforddictionaries.com/definition/english/equity>>.
- [75] *About Courts*. [online]. justice.gov.uk [cit. 27. 7. 2014]. Dostupné na <<http://www.justice.gov.uk/about/hmcts/courts>>.
- [76] *Courts in the United Kingdom* [online]. justis.com [cit. 27. 7. 2014]. Dostupné na <<https://www.justis.com/support/faq-courts.aspx>>.

Ostatní zdroje

- [77] European Communities Act. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/ukpga/1972/68/introduction>>.
- [78] *The Statute of Westminster the Second (De Donis Conditionalibus) 1285*. Dostupné na <<http://www.legislation.gov.uk/aep/Edw1/13/1>>.

Shrnutí

Tato diplomová práce se zabývá precedenčním právem v České republice a Velké Británii. Práce je rozdělena do čtyř kapitol, které se postupně věnují vymezení precedentu, jeho postavení v hierarchii pramenů práva a nástinu historického vývoje, roli soudních rozhodnutí v českém právu a jejich závazností, precedentu jako charakteristickému prameni anglického práva a problematice s tím související a v neposlední řadě také vymezení vztahu zákonného a precedenčního práva jak v České republice a Velké Británii, tak v obou zemích navzájem.

Cílem diplomové práce je vymezit úlohu precedentu, poukázat na podobnosti a odlišnosti tohoto institutu v obou zemích a zhodnotit vývoj precedenčního práva z hlediska přibližování angloamerické a kontinentální právní kultury v posledních letech.

Práce poskytuje ucelený přehled o precedenčním právu obou zemí, přičemž se neomezuje pouze na popis daných skutečností, nýbrž je doplněna o příslušnou judikaturu a současné názory.

Abstract

This master thesis deals with precedential law used within the legal system in the Czech Republic and the United Kingdom. This thesis is divided into 4 chapters which gradually explain the term of precedent, its position within the hierarchy of the sources of law and its historical development. Following chapters are focused on the role of judicial decisions within the Czech legal system and its binding character, precedent as a characteristic source of English law and the area closely related to it. The last part of this thesis defines the relations between Statute law and Precedential law within the Czech system of law, the English legal system and the relations between these legal systems of both countries.

The aim of this thesis is to define the task of precedent, to point out the similarities and the difference of this institute in both countries and to evaluate the development of precedential law in the term of the raising proximity between the angloamerican legal system and the continental legal system in recent years.

This thesis provides a complete overview of precedential law used within the legal system of both countries which is not only descriptive but is also enriched with a relevant judicature and current opinions.

Klíčová slova

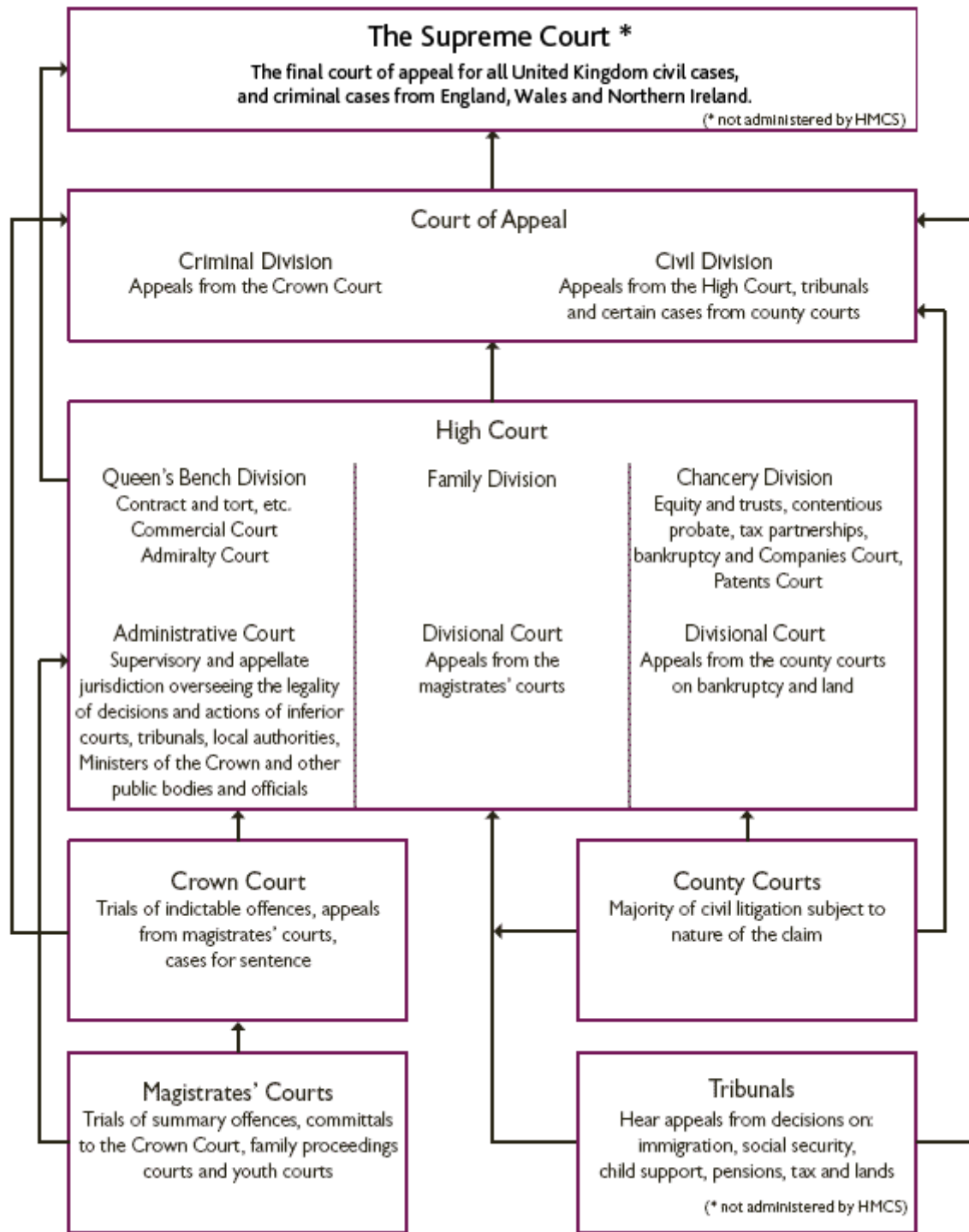
Precedent, precedenční právo, soudcovské právo, soudní rozhodnutí, pramen práva, normativita, právní závaznost, judikatura.

Key Words

Precedent, case law, judge-made law, court decision, source of law, normativity, legal bindingness, judiciary.

Příloha

150

¹⁵⁰ <https://www.justis.com/support/faq-courts.aspx>